

OSLO BYFOGDEMBETE

Justisdepartementet
Lovavdelingen
Postboks 8005 Dep
0030 Oslo

JUSTISDEPARTEMENTET	
04 JUN 2009	
SAKS NR:	200801698
AVD/INNTATT:	LOV/EP/KKF
DOK NR:	66
AVKJØRTE:	

Deres ref:
200801698 EP KKF/mbb

Vår ref:
08-185043

Dato:
2. juni 2009

Høring – NOU 2007:16 Ny skiftelovgivning

Det vises til Justisdepartementets høringsbrev av 25. november 2008. Oslo byfogdembete har fått forlenget høringsfrist.

Oslo byfogdembete er enig med Skiftelovutvalget i at gjeldende rett om skifte i stor utstrekning er hensiktsmessig og velfungerende. Vi støtter i hovedsak den videreføring utvalget går inn for og slutter oss til flere av endringsforslagene. Vi stiller imidlertid særlig spørsmål ved forslaget om begrenset gjeldsansvar og forslagene om utvidelse av anvendelsesområdet for skifteprosessen. Oslo byfogdembete er enig med utvalget i at skifteloven av 1930 kan fremstå som uoversiktlig og vanskelig tilgjengelig og at det er behov for endring av lovstrukturen. Vi mener imidlertid at også andre løsninger enn utvalgets, bør vurderes.

Vi har følgende bemerkninger til de enkelte kapitlene i Skiftelovutvalgets utredning:

Kap. 5 Prinsipielle utgangspunkter

Utvalget har foreslått en egen lov om dødsboskifte. De materielle regler legges i hovedsak til arveloven. De prosessuelle regler om skifte av felleseie foreslås inntatt i ekteskapsloven, hvor de materielle reglene allerede er å finne.

Vi bemerker at parallelliteten mellom felleseieskifte og dødsboskifte, samt tilknytningen mellom materielle og prosessuelle regler, reiser spørsmål om hvordan reglene mest hensiktsmessig kan fordeles på flere lover. Oslo byfogdembete antar at den beste løsningen vil være at reglene om felleseieskifte tas inn i ekteskapsloven, og at det ikke blir gitt noen egen lov om dødsboskifte, men at alle regler om arv, dødsfallsbehandling og skifte samles i én lov.

Selv om ikke minst de materielle reglene om felleseieskifte etter hvert er blitt kompliserte, er det ønskelig at reglene iallfall i det ytre er lett tilgjengelige. Slik vi ser det, er det uheldig å gi regler i

form av henvisning til bestemmelser i andre lover. Regler som skal gjelde for felleseieskifte bør tas direkte inn i ekteskapsloven, og ikke bare som en henvisning til regler for dødsboskifte.

Kap. 6 Domstolens rolle i dødsfalls- og dødsbobehandlingen og ved formuens deling ved separasjon og skilsmisse mv.

Skiftelovutvalget legger i sin utredning til grunn at domstolene bør beholde skiftebehandlingen, og at tingretten skal være skiftemyndighet. Utvalget har vurdert om skiftebehandlingen bør legges til andre organer. Det konkluderes med at domstolene fremstår som det klart beste organet, og at dette gjelder både i fasen fra dødsfallsbehandlingen til skifteformen er avklart, og under det offentlige skifte av dødsboer. Skillet mellom privat og offentlig skifte opprettholdes. Utvalget foreslår videre at domstolene fortsatt skal behandle dødsfallsmeldingene, og at de skal være det eneste organ melding om dødsfall skal rettes til.

Etter utvalgets oppfatning må også ordningen med offentlig skifte av fellesboer videreføres ved domstolene.

Oslo byfogdembete er enig i utvalgets konklusjoner.

Spørsmålet om domstolenes ansvar for skifte- og bobehandling har vært vurdert tidligere i ulike sammenhenger. Utvalget viser på side 61 til NOU 1980:12 Distriktrettene, herreds- og byrettene i fremtiden og til Ot.prp. nr 46 (1989-90). Vi nevner også Ot.prp. nr 81 (1993/1994) og NOU 1999:22 Domstolene i første instans.

Tidligere drøftelser har munnet ut i at skiftebehandlingen fortsatt skal sortere under domstolene. Dette understreker den solide forankring dette saksfeltet har i domstolene. Skifte i domstolene har lang tradisjon og er godt innarbeidet i norsk rettsbevissthet.

Våre synspunkter på domstolenes rolle i skiftebehandlingen vil nedenfor bli fremstilt som følger:

1. Dødsfallsregistrering
2. Fasen mellom registrering av dødsfallet og frem til skifteform er avklart
3. Det offentlige skifte

1. Dødsfallsregistrering

Tingrettene er adressat for meldinger om dødsfall. De foretar den administrative behandling av dødsfallet og ivaretar all informasjon i forbindelse med legens erklæring om dødsfall mv., herunder sender de melding om dødsfallet til gravferdsetaten, trygdekontor og folkeregisteret ved skattekontorene. Dødsfallsregistreringen er en betingelse for at begravelse/kremering kan finne sted og for at skifte av dødsboet kan foretas.

Som nevnt er Oslo byfogdembete enig med utvalget i at domstolene fortsatt skal behandle dødsfallsmeldingene, og at det ikke ville være mer hensiktsmessig at en annen myndighet utfører registreringsoppgavene, som for eksempel folkeregisteret.

Sammenhengen med den øvrige skiftebehandling står sentralt. Det er hensiktsmessig at samme myndighet håndterer alle de offentlige oppgavene som er forbundet med et dødsfall. Dette er en fordel for så vel pårørende som for den myndighet som har ansvaret for den videre behandling. For arvingene vil det være uheldig å måtte forholde seg til to ulike instanser i den innledende fase

av skiftebehandlingen. De fleste pårørende er i en vanskelig følelsesmessig situasjon, hvor det å måtte lete seg frem i en "offentlig jungel" vil være en ekstrabelastning. Dersom folkeregisteret skal ha selve registreringen og tingrettene de øvrige oppgavene, vil det dessuten kunne oppstå uklarheter med hensyn til ansvarsdeling og veiledningsplikt. Det vises også til at når begravelsesbyråene melder dødsfall til retten, gis det ofte opplysninger som er av betydning for domstolenes videre arbeid.

Det må understrekes at det er et særlig behov for en hurtig behandling i denne innledende fase. Den någjeldende ordning ivaretar dette behov.

I Oslo meldes de aller fleste dødsfall av begravelsesbyråene. Oslo byfogdembete har kontakt med i alt 13 begravelsesbyråer. I samarbeid med disse har vi utviklet gode saksbehandlingsrutiner som sikrer en rask behandling. Behandlingen av dødsfallsmeldingene, som byråene selv leverer til retten, tar én dag. De ferdigbehandlede dokumentene hentes dag to. Det vil fremgå av dokumentene hvem som er saksbehandler på saken med telefonnummer, slik at de pårørende raskt kan komme i kontakt med vedkommende.

Klarlegging av hvem som er arvinger er en sentral oppgave ved siden av selve håndteringen av dødsmeldingen, og må uansett gjøres av den instans som skal foreta den videre behandling av dødsfallet.

Vi vil for øvrig bemerke at tidsbruken er svært begrenset når det gjelder behandlingen av selve dødsfallsmeldingene. Arbeidet med disse meldingene inngår som en naturlig del av den øvrige dødsfallsbehandlingen og representerer ingen nevneverdig ekstrabelastning for domstolene.

Oslo byfogdembete støtter utvalgets syn på behovet for en elektronisk kommunikasjon mellom de ulike offentlige etater.

2. Fasen mellom registrering av dødsfall og frem til skifteform er avklart

Utvalget drøfter spørsmålet om skattekontorene, som eventuelt kan overta oppgaven å registrere dødsfallene, også kan ta behandlingen frem til skifteformen er avklart. Det konkluderes med at den beste løsning er at tingrettene fortsatt utfører de oppgaver som knytter seg til denne perioden. Oslo byfogdembete er som nevnt enig i dette standpunkt.

Arbeidet i denne fasen er primært av forvaltningsmessig karakter og utføres i praksis i hovedsak av saksbehandlere med særlig kompetanse innen skifte.

En vesentlig del av dette arbeidet er knyttet til utstedelse av skifteattester for overtakelse til privat skifte. På grunnlag av de opplysningene retten får om boets størrelse og hvem som er arvinger, orienteres arvingene om hvilke skiftealternativer som foreligger. Det veiledes om forhold som uskifte, overtagelse i henhold til gjensidig testament, hva det innebærer for gjenlevende ektefelle å skifte, hva som er ordningen med bo av liten verdi osv. Basert på den informasjon som er gitt, må arvingene ta stilling til hvilket alternativ de ønsker. Retten tar standpunkt til hvem som kan legitimeres til å forestå skiftet og det utstedes den type attest som passer for tilfellet.

Dette arbeidet forutsetter at saksbehandler har grundig kjennskap til rettsreglene på området og kan utvise et visst juridisk skjønn. Det er også et nært samarbeid mellom saksbehandler og dommer ved utførelsen av disse oppgavene. Ikke sjelden reiser det seg juridiske spørsmål av mer

komplisert karakter. For at oppgavene skal bli behandlet på en betryggende måte, er det behov for et juridisk miljø hvor det foreligger en slik mulighet for samhandling mellom saksbehandlere og dommere.

Videre er det grunn til å understreke at veiledning fra et kompetent personale er konflikt-dempende og forliksfremmende. Ikke sjelden vil den bistand som gis fra rettens saksbehandlere og dommere virke positivt på viljen til å samarbeide med de øvrige arvingene, og bidra til at de finner frem til omforenede løsninger, slik at boet skiftes privat.

Når det gjelder forholdet til publikum og hensynet til brukervennlighet, er vi av den oppfatning at domstolenes behandling av skiftearbeidet ivaretas svært godt. Domstolene har på dette området en særlig viktig servicefunksjon overfor pårørende i en for mange vanskelig fase av livet. Betydningen av at domstolene har en viss nærhet til publikum må også anses som viktig.

Vi vil videre påpeke på at skifteoppgavene er av de mest kvalifiserte og selvstendige saksbehandleroppgavene ved domstolene, og at det derfor er viktig å beholde disse oppgavene for at domstolene skal være en attraktiv arbeidsplass. Det vil dessuten ta lang tid og kreve betydelige ressurser å bygge opp skiftekompetanse i en annen offentlig myndighet, foruten at det vil bli vanskelig å opparbeide en slik bred juridisk kompetanse som domstolene har.

3. Offentlig skifte av dødsboer

Utvalget går inn for at ordningen med offentlig skifte skal beholdes og at dette fortsatt skal ligge til domstolene. Oslo byfogdembete er enig i dette. Etter vår oppfatning er den gjeldende ordning med offentlig skifte for tingrettene, et godt fungerende system. Dersom ordningen skal opphøre må det finnes andre reelle alternativer.

Tingrettene bruker saksforberedende møter/mekling som middel til å få løst konflikter mellom arvingene. Disse møtene finner sted raskt etter at begjæringen om offentlig skifte er innkommet retten, og kan avverge åpning av offentlig skifte og eventuelle påfølgende tvister. Her vil så vel juridiske som mer praktiske spørsmål av betydning for partenes håndtering av skiftet, kunne drøftes og løses.

Det har vært hevdet at tvister under skifte av dødsboer ikke skiller seg fra andre tvister som behandles etter allmennprosessen. Vi er uenige i dette. I motsetning til hva som er tilfelle ved for eksempel sameiesituasjonen, får dødsfall ikke bare konsekvenser for loddeierne. Også andre aktørers interesser må ivaretas. Det gjelder kreditorer, umyndige arvinger, fraværende arvinger m.fl.

I Oslo åpnes det normalt 150 til 170 offentlige skifter pr år. Det er bobestyrerne som forestår de praktiske oppgavene i forbindelse med gjennomføringen av selve skiftebehandlingen. Det er i dag minimalt igjen av praktiske og forvaltningsmessige oppgaver for domstolene.

Det har vært anført at det offentlige skifte er et kostbart alternativ for arvingene sammenlignet med det de økonomisk belastes for tvister etter allmennprosessen. Vi er ikke enige i dette. Ved offentlig skifte med bobestyrer, vil gebyrbelastningen være begrenset til halvt gebyr dvs 12,5 R. I tillegg til rettens behandling av boet, dekker dette alle tvister som følger av skiftet, ikke bare en enkel tvist slik som etter allmennprosessen.

I tillegg vises til at de advokater som oppnevnes som bobestyrere er spesielt erfarne på området og at de arbeider under rettens tilsyn. Det forhold at arvingene kan be retten fastsette bobestyrers

salær, er en sikkerhetsventil for at kostnadene ikke blir høyere enn det som er rimelig og nødvendig i den enkelte sak.

Når det meste av dødsbobehandlingen utføres av bobestyrerne, kan det hevdes at det ikke er behov for at skiftet ligger i domstolene. Vi er svært uenige i dette. Det er av vesentlig betydning at det arbeid bobestyrerne gjør har forankring i domstolene. Bobestyrerne gis større tyngde ved at oppdraget utføres på vegne av domstolene og arvingene vil ha særlig tillitt til at vedkommende bobestyrer ivaretar alle arvingers interesser. Dette mener vi også bidrar til at det blir forliksløsninger uten at retten er direkte involvert.

Oslo byfogdembete mener det er vesentlig å se hele skiftekomplekset i sammenheng, dvs. hele prosessen fra dødsfallet registreres til den praktiske bobehandlingen er avsluttet og alle tvister er løst. Domstolene er det sted hvor den samlede kunnskap på området er å finne og dagens organisering synes å fungere godt. Ordningen ivaretar sentrale hensyn som brukervennlighet, kvalitet i saksbehandlingen og avgjørelser, rask og smidig saksbehandling samt effektiv tvisteløsning. Vi kan ikke se at det foreligger andre organer som har de nødvendige forutsetninger for helt eller delvis å kunne håndtere disse oppgavene på en like god eller bedre måte.

Offentlig skifte av felleseie

Som utvalget finner Oslo byfogdembete det ikke tvilsomt at offentlig skifte ved domstolene fortsatt bør være et tilbud til ektefeller som går fra hverandre.

Oslo byfogdembete mottok i 2008 47 begjæringer om offentlig skifte av felleseie. Det ble gjennomført 44 meklingsmøter og det ble åpnet offentlig skifte i 14 av sakene. De fleste sakene blir således løst på det forberedende stadiet med dommeren som mekler. Mekling er særlig egnet for denne sakstype og det er viktig at uenigheter blir løst på et tidligst mulig stadium, ikke minst fordi partene ofte har barn som er berørt foreldrenes brudd. At skifteoppgjøret skjer ved rettens mellomkomst antas også å bidra til at partene anstrenger seg ytterligere for å få til løsninger.

Det medgår totalt sett ikke mye ressurser til denne sakstypen ved domstolene. Det er ikke mange saker hvor meklingen mislykkes og offentlig skifte må åpnes. Det er ingen forvaltning knyttet til arbeidet med de få boene som åpnes.

Kap. 7 Dødsfallsbehandlingen

7.2 Dødsfallsregistrering

Når det gjelder organisatoriske spørsmål, vises til fremstillingen foran under kommentarene til kapittel 6. Det vises dessuten til vår merknad vedrørende behovet for elektronisk kommunikasjon mellom ulike instanser. I denne forbindelse bør det ses nærmere på muligheten for en direkte elektronisk melding om dødsfallet fra legen til tingrettene og folkeregisteret. Dette vil også kunne tilfredsstille folkeregisterets behov for å være fortløpende å jour på dødsfall.

7.3 Veiledning og bistand

Utvalget foreslår å lovfeste rettens veiledningsplikt i § 2-2 (3). Som fremhevet foran under kommentarene til kapittel 6, mener Oslo byfogdembete at den veiledning som utøves av domstolene under dødsfallsbehandlingen, er svært viktig. Vi er imidlertid noe usikre på om den lovfesting som foreslås her, kan gi publikum det uriktige inntrykk at domstolene nærmest kan yte rettshjelp i ulike spørsmål knyttet til denne fasen av dødsfallbehandlingen.

7.4 Registrering av aktiva

Utvalget foreslår regler om registrering av aktiva i § 2-3. Oslo byfogdembete kan ikke se at det er noe stort behov for at retten skal foreta registrering og forsegling av boets aktiva. I vår tid vil mange aktiva allerede være registrert i ulike registre, foruten at avdødes siste ligning i de fleste tilfeller vil gi god nok informasjon. Domstolene har ikke lenger kompetent personale som kan forstå slik registrering og verdsetting. Det innebærer at retten må engasjere en kyndig person til registrering og eventuell verdsetting. Det antas at bestemmelsen i § 2-3(4) gir hjemmel for dette. Et slikt oppdrag vil være forbundet med kostnader.

7.5 Innhenting av opplysninger – innsyn i avdødes økonomiske forhold

7.5.2 Innsyn i avdødes bankboks mv.

Oslo byfogdembete slutter seg til utvalgets forslag i § 2-4 (2) om at ordningen med bankboksfullmakt lovfestes.

7.5.3 Innsyn i avdødes økonomiske forhold

Utvalget går i § 2-4 (1) inn for at arvingene bør ha rett til innsyn i avdødes formuesforhold før skifteattest utstedes. Det foreslås at dette ikke bare skal gjelde for status per dødsfalltidspunktet, men at det også skal kunne innhentes opplysninger tilbake i tid, uten angivelse av noen tidsfrist.

Vi er enige i en lovfesting av retten til innsyn når det gjelder situasjonen per dødsfalltidspunktet, men er skeptiske til en ytterligere utvidelse bakover i tid. Det bør hensyntas at ikke alle arvelatere har et ønske om at arvingene skal få anledning til å ettergå hans/hennes private økonomiske disposisjoner.

Kap. 8 Arvingenes ansvar for avdødes forpliktelser

Det er i dag et vilkår for privat skifte at arvingene overtar et ubegrenset ansvar for avdødes gjeld. Utvalget foreslår at ansvaret skal begrenses til boets midler. Oslo byfogdembete er meget skeptisk til en slik endring. Den vil etter vår oppfatning innebære en ikke uvesentlig svekkelse av kreditorenes stilling og gi grunnlag for en rekke tvister.

Siden innføringen av et slags "beneficium inventarii" i 1768 som innebar at ubegrenset gjeldsansvar kunne unngås ved å overlate boet til offentlig skifte, har det i norsk rett ikke vært noen nødvendig kobling mellom arv og ubegrenset gjeldsansvar. Etter skifteloven av 1930 har arvingene ikke fått gjeldsansvar uten at de uttrykkelig har påtatt seg det. Så vidt vi kjenner til, er det intet eksempel på at dette har ført til noe urimelig resultat. Den ofte omtalte "Burud-dommen" i Rt. 1967 side 959 gjelder det automatiske gjeldsansvar ved uskifte; og det skjemaet som i dag benyttes gjør uttrykkelig oppmerksom på dette ansvaret.

Vi viser for øvrig til at arvingenes ansvar for gjelden i utgangspunktet er ubegrenset iallfall i Tyskland, Frankrike, Østerrike, Sveits og visstnok Italia. Et begrenset ansvar er i disse land betinget av at arvingene kort tid etter dødsfallet sørger for en offisiell registrering av boet eller at boet overlates til et form for offentlig skifte eller konkursbehandling.

Ved privat skifte blir det svært begrenset notoritet med hensyn til hva som tilhører boet. Ikke alle aktiva er bankinnskudd, fast eiendom eller registrerte verdipapirer. Begrensningen kan dermed friste til kreditorunndragelse. Men selv hvor det ikke er tvil om hvilke aktiva som inngår, vil verdsettelsen innby til konflikter og tvister om boets omfang.

Det kan være grunn til å frykte at en begrensning av gjeldsansvaret vil bli konfliktskapende i boer som skiftes privat. I dag blir gjeldsansvaret overtatt i de aller fleste boer, og gjelden dekket av arvingene. Boets aktiva er dermed kreditorene uvedkommende, og noen konflikt med dem om omfang og verdi av aktiva oppstår ikke.

Det er rimelig å anta at arvingene i en del tilfeller bevisst overtar boet til privat skifte, selv om det er tvilsomt om salgsværdien av boets midler overstiger gjelden. Unntaksvis overtas nok også gjeldsansvaret i åpenbart insolvente boer i den hensikt å ordne opp med kreditorene i stillhet. Arvingene kan føle en moralsk forpliktelse til å dekke avdødes gjeld, og det kan det være særlig grunn til dersom insolvensen skyldes tidligere gaver fra arvelateren. Hvis ansvaret ved privat skifte skal begrenses til bomidlene, må det antas at arvingene blir mindre villige til å dekke noe utover dette.

Det er også en fare for at dekningen til kreditorene ikke blir forholdsmessig og i samsvar med prioritetsreglene. Utvalget søker å unngå dette ved en from henstilling til arvingene om ikke å skifte privat når boet er insolvent, jf § 6-1 tredje ledd. Følgen av at det likevel skiftes privat er bare erstatningsansvar for det tap som måtte oppstå ved at reglene for insolvensbehandling ikke er fulgt, jf § 11-2 tredje ledd. Å fastslå størrelsen på et slikt tap vil ikke uten videre være enkelt.

Etter forslaget gis kreditorene mulighet til selv å begjære offentlig skifte. De vil imidlertid sjelden ha noe foranledning til straks å begjære offentlig skifte, og dermed kan skaden være skjedd.

Etter utvalgets mening bør insolvente boer ikke skiftes privat. Til det bemerkes at hvor boet er solvent, får en overtakelse av gjeldsansvar ingen praktisk betydning. Å avskaffe gjeldsovertakelse som vilkår for privat skifte, har derfor liten annen realitet enn nettopp å åpne for privat skifte av insolvente boer.

Det er liten grunn til å tro at den foreslåtte endring vil føre til noen merkbar besparelse i form av færre offentlige skifter. Vårt klare inntrykk er at det ikke er mange skifter hvor unnlatt gjeldsovertakelse er den eneste grunnen til at det blir offentlig skifte.

For øvrig bemerkes at begrensningen til mottatt arv når det gjelder krav arvingene ikke "kjente eller burde kjenne til" i § 3-5 vil gi grunnlag for prosess.

Kap. 9 Valg av skifteform

9.2 Vilkår for privat skifte

Et sentralt utgangspunkt for utvalgets vurderinger på dette punkt, er forslaget om at det ikke lenger skal være et vilkår for privat skifte at arvingene har overtatt ansvaret for avdødes forpliktelser, jf kapittel 8.

9.2.2 Et vilkår om boets solvens?

Utvalget går ikke inn for at det skal oppstilles krav om at boet må være solvent for at det skal kunne skiftes privat, men det foreslås regler som loddeierne plikter å følge i denne sammenheng. Det er blant annet foreslått at de arvinger som skifter privat, plikter å følge reglene for insolvente boer under offentlig skifte og det er oppstilt et mulig erstatningsansvar mot arvinger som unnlater å overholde dette.

Som det fremgår av våre bemerkninger til kapittel 8, er vi skeptiske til innføring av et begrenset gjeldsansvar. Som en konsekvens av utvalgets forslag om begrenset ansvar, oppstår det problemstillinger som søkes løst med et regelsett som i utgangspunktet ikke er ment for private skifter. Når man skifter privat, er nettopp poenget at loddeierne skal ha frihet til selv å bestemme hvordan oppgjøret skal foregå. Det bør ikke være nødvendig for loddeierne å måtte forholde seg til til dels kompliserte preseptoriske regler, som i utgangspunktet er myntet på offentlig skifte.

Videre bemerkes at bestemmelsene om insolvente boer i § 11-1 flg., må antas å være vanskelig å håndtere for menigmann. Det synes da lite rimelig at de skal risikere å bli ansvarlige for tap kreditorene eventuelt måtte lide som følge av at reglene ikke er fulgt. Under utvalgets argumentasjon for at det ikke skal stilles krav om solvent bo, er det vist til at det vil være vanskelig for arvingene å vite om boet er solvent eller ikke. Dette argument gjør seg også gjeldende i denne sammenheng. Uvitende om at boet er insolvent, er det risiko for at arvingene dekker gjeld til kjente kreditorer eller kreditorer som melder seg ved proklama, uten for eksempel å være klar over at skatt- og avgiftskrav ikke prekluderes. Det vil også kunne være en fare for at kreditorene ikke likebehandles, og at det er prinsippet om ”først til mølla” som gjelder. De uprofesjonelle kreditorene vil kunne lide tap på bekostning av de profesjonelle.

Det vil dessuten være en risiko for at arvingene ikke vil interessere seg for å ordne opp i et bo hvor de selv ikke får noe. Dette vil kunne føre til en økning i antall ”flytende boer”. Når det gjelder utvalgets argument om at det er få insolvente boer, bemerkes at antallet er konjunkturbetinget. Erfaring viser at antall insolvente boer varierer i takt med de økonomiske forhold i samfunnet.

Etter vår mening bør det således oppstilles et solvenskrav for overtakelse til privat skifte. Ved innføring av et slikt krav oppstår spørsmålet om loddeierne må sannsynliggjøre solvens eller om det er nok at solvens pretenderes, for eksempel ved fremleggelse av en grovoversikt over aktiva og passiva, med mulighet for retten til å be om ytterligere opplysninger dersom noe skulle være uklart.

Utvalget har fremhevet behovet for en lov som skal veilede loddeierne under det private skifte. Her er det etter vårt syn behov for informasjon om hvorledes loddeierne skal forholde seg til skatte- og avgiftsmyndighetene.

Oslo byfogdembete er ellers enig med utvalget i at det ikke fastsettes ytterligere vilkår for privat skifte.

9.3 Vilkår for offentlig skifte

Oslo byfogdembete slutter seg i det alt vesentligste til utvalgets forslag.

9.4 Flytende boer

Utvalget foreslår at det skal åpnes offentlig skifte i ”flytende boer” selv om det ikke er midler til å dekke skifteomkostningene, dersom særlige grunner foreligger. I så fall skal staten hefte for skifteomkostningene med opp til 50 R. Oslo byfogdembete slutter seg til forslaget, men understreker at det i lovkommentarene må anlegges en meget streng fortolkning av vilkåret om ”særlige grunner”.

For øvrig nevnes at § 8-3 har overskriften ”*Tingretten kan beslutte offentlig skifte*”, mens det i selve teksten heter ”*Tingretten skal åpne offentlig skifte*” (vår understrekning). Dette er en uheldig motstrid som bør rettes opp.

Kap. 10 Gjennomføringen av et dødsboskifte

10.1 Fellesregler om skiftet

10.1.2 Avtalefrihet

Utvalget foreslår ingen uttrykkelig regel om lemping av avtaler under skiftet. Oslo byfogdembete slutter seg til utvalgets konklusjon og viser til at avtaleloven § 36 må kunne komme til anvendelse.

10.1.3 Proklama

10.1.3.2 Reglene om preklusivt proklama foreslås videreført

Utvalget går inn for å videreføre dagens regler om preklusivt proklama. Det går ikke inn for å pålegge proklama for privat skifte, men lar det være opp til den enkelte loddeier.

En uheldig virkning av dette kan være at loddeiere som lar være å utstede proklama, kan hevde å være i sin fulle rett når de anfører å være ukjente med et krav, jf § 3-5 om at arvingene kun er solidarisk ansvarlige *"innenfor rammene av boets midler for krav som de kjente til eller burde kjenne til."* Til tross for dette er vi enige i at det ikke bør innføres noen regel om at loddeierne plikter å utstede proklama, i det dette for de langt fleste boer vil være unødvendig.

Når det gjelder hvilke krav som prekluderes, går utvalget i hovedsak inn for å opprettholde dagens ordning. Utvalget går ikke inn for at eiendomsretten skal prekluderes. Vi er enige i dette.

Utvalget legger til grunn at det kan gis norske regler om proklama som også vil ramme krav fra utenlandske kreditorer. Vi har i utgangspunktet ikke innvendinger til forslaget, men understreker at fullbyrdesregler, blant annet Luganokonvensjonen, vil innebære at preklusjonsregelen kan få liten praktisk betydning. Hvis det for eksempel foreligger en dom i England på at en engelsk kreditor har krav mot en nordmann, vil dette kravet kunne fullbyrdes i Norge uavhengig av en norsk regel om at utenlandske krav kan prekluderes ved proklama. Også andre type spørsmål kan oppstå som for eksempel om en arving kan kreve at det avsettes midler til dekning av et antatt utenlandsk krav.

Vi slutter oss til utvalgets forslag om at kjente kreditorer med utenlandsk adresse skal gis en særskilt melding om proklamaet.

10.2 Gjennomføring av privat skifte

Utvalget diskuterer om det bør innføres bindende regler for hvordan skiftet skal gjennomføres. Det konkluderes med at det i utgangspunktet ikke gis slike regler, men at det på følgende områder foretas en viss regulering:

- beslutninger under skiftet krever enstemmighet mellom loddeierne (§ 7-1)
- de som har interesser i boet skal varsles om utfallet av skiftebehandlingen (§ 7-2)
- særlige regler om skiftebehandlingen ved insolvente boer

Oslo byfogdembete slutter seg i hovedsak til dette, men viser til de innvendinger som fremkommer under punkt 9.2 vedrørende reguleringen av insolvente boer.

For øvrig har Oslo byfogdembete innvendinger til den veiledningsplikt som fremkommer på side 93 i utredningen. Vi mener at det ikke er riktig at retten pålegges et slikt utvidet veiledningsansvar under det private skiftet. Det er hensiktsmessig at retten veileder loddeierne frem til

skifteform er valgt, men ikke deretter. En slik omfattende veiledningsplikt vil bryte med det prinsipp at retten ikke skal opptre som "advokat" for de som måtte henvende seg om en konkret sak, foruten at det vil føre til risiko for inhabilitet og innebære et betydelig merarbeid for retten.

10.3 Gjennomføring av offentlig skifte

10.3.2 Foreberedende rettsmøter

Utvalget foreslår at ordningen med forberedende rettsmøter lovfestes, jf § 8-5. Oslo byfogdembete er ikke uenig i dette. Slik lovteksten er formulert synes imidlertid utvalget å legge for mye i det som forutsettes avklart under et slikt møte. På dette stadiet er det arvingene som vil være premissleverandører med hensyn til å skaffe oversikt over boet, og hovedformålet er å få til løsninger som kan medføre at arvingene tar boet til privat skifte. Når det i lovteksten står at det *"I møtet skal gis veiledning om de regler som gjelder for oppgjøret"* kan det oppfattes som at dommeren skal være rådgiver og rettsjelper. Det som er svært sentralt i et forberedende møte er meklingsfunksjonen. Dette er i lovteksten minimert til noe nærmest subsidiært; en setning om at *"Dommeren bør også mekle mellom partene."* Her må lovteksten og kommentarene etter vår mening justeres.

Vi er uenige i at det i lovs form skal åpnes for flere møter. Dette ville lett kunne misbrukes og medføre merarbeid for retten. Hvis det skulle være berettiget behov for flere møter, kan dommeren uansett bestemme dette.

10.3.3 Offentlig skifte ved bobestyrer

Uvalget drøfter begrepsbruken *"bobestyrer"*-*"bostyrer"* og går inn for å beholde skillet. Oslo byfogdembete har ingen sterke meninger om dette, men reagerer på utvalgets fremstilling av grunnlaget for begreps skillet når det gjelder kompetanse og ansvar.

Vi er enige med utvalget i at det ikke er behov for en lovregulering av bobestyrerkorpsene samt i at det ikke er grunn til å fastsette regler om arvingenes påvirkningsmuligheter på valget av bobestyrer.

10.3.3.5 Bobestyrerens arbeidsoppgaver - gjeldende rett

Utvalget går inn for å videreføre dagens regler og praksis og vi slutter oss til dette. Vi savner imidlertid en noe mer inngående drøftelse av hva utvalget mener er dagens praksis med hensyn til når retten kan gripe inn for å overprøve bobestyrers beslutninger. Det kan, som utvalget nevner, ikke være nok at arvingene mener en avgjørelse er uheldig eller uhensiktsmessig.

Det følger av kommentarene til § 10-4 på side 260 at bobestyrer kan sette frist for å reise tvist med preklusiv virkning. Vi er skeptiske til dette. Når frist for å reise tvist settes, angis også tema for tvisten. Vår erfaring tilsier at det for retten er hensiktsmessig å ha kontroll med dette. Desto viktigere blir dette når preklusjon inntreffer hvor tvist ikke reises. For øvrig bemerkes at utvalgets syn ikke har kommet direkte til uttrykk verken i § 10-4 eller § 12-2.

Vi viser for øvrig til de retningslinjer Oslo byfogdembete nylig har utarbeidet for bobestyrernes arbeid. De vedlegges til orientering.

10.3.4 Utlodning og avslutning av bo under offentlig skifte

Utvalget foreslår at bobestyrers utkast til utlodning blir endelig hvis det ikke kommer innvendinger fra loddeierne innen en bestemt frist. Der hvor det kommer innsigelser mot utkastet, vil saken måtte gå til retten som avsier utlodningskjennelse. Oslo byfogdembete synes det er

positivt at utvalget søker å forenkle saksbehandlingen, men er både av prinsipielle og praktiske grunner uenig i den foreslåtte endring.

Vi mener det er prinsipielt riktig at domstolene forestår den avsluttende behandling av et offentlig skifte. Domstolene har også en viktig kontrollfunksjon ved at retten foretar en kvalitetssikring av utkastet fra bobestyrer. Tidvis oppdages feil. Vi er således uenige i utvalgets uttalelse om at retten ”i praksis foretar liten eller ingen selvstendig vurdering av utlodningen”. Forøvrig bemerkes at utlodningene er en viktig del av saksbehandlernes arbeid, og det bidrar til å opprettholde og utvikle sentral skiftekompetansen blant saksbehandlerne.

Vi mener også det er uheldig at bobestyrer i utlodningen skal foreta en foreløpig beregning av arveavgiften til orientering for loddeiere og legatarer, i påvente av at skattekontoret har fastsatt denne.

Vi stiller også spørsmål ved at loddeierne og legatane skal fratas muligheten til å anke over utlodningen. Det kan tenkes forhold de ikke så da de fikk utlodningen til uttalelse, men først blir klar over når utlodningen er klar fra bobestyrers hånd.

Videre har utvalget foreslått at retten skal være klageorgan i tilfeller der det kommer innvendinger mot utlodningen og de angår ”andre forhold” enn slik ”feil” som nevnes i § 13-5 (1). Det er foreslått at bobestyrer skal utarbeide en redegjørelse om spørsmålet og sende denne til retten. Retten kan også innkalle til skiftesamling eller innhente opplysninger fra de berørte. Dette virker som et svært tungrodd system. Det kan også åpne for at arvingene kommer med innvendinger av materiell karakter, som for eksempel at det skulle skjedd en avkortning av en annens arv. Dette er spørsmål som ikke bør finne sin løsning i form av en klage over utlodningen, men gjennom en ordinær tvist etter de alminnelige skifteprosessuelle regler. Utlodning skal ikke finne sted før alle juridiske tvistesporsmål er rettskraftig avgjort.

Når det gjelder forholdet til ordningen ved avslutning av konkursboer, bemerkes at det ikke kan anses som noen parallell, blant annet fordi opptakelse til slutning i et konkursbo forankres i den kjennelse hvor salæret fastsettes.

Problemet med tvangskraft har utvalget søkt løst ved at det kan sendes en begjæring om tvangskraft til retten som aviser kjennelse om dette. I disse tilfellene må altså retten uansett avsi kjennelse. Ved en utlodningskjennelse ville tvangskraften følge direkte.

Utvalget har foreslått den endring at salæret skal fastsettes av retten, uavhengig av om loddeierne godkjenner bobestyrers forslag eller ikke. Vi er skeptiske til dette. Den gjeldende ordning, hvor retten fastsetter salæret kun dersom loddeierne ikke godtar dette, har ikke budt på problemer. Ved at domstolen sikrer at loddeierne er kjent med sin rett til å kreve at retten fastsetter salæret, skulle deres interesser være tilstrekkelig ivaretatt. Vi kan i denne forbindelse nevne at det i våre retningslinjer for bobestyrere er pålagt bobestyrerne en slik orienteringsplikt (se vedlegg).

Utvalget har videre foreslått at retten ikke lenger skal være avgiftsmyndighet. Denne kompetanse foreslås lagt til skatteetaten, jf § 13-14 femte ledd. Oslo byfogdembete er ikke enig i en slik endring. Det vises til at en avsetning av midler til fremtidig avgift innebærer at retten fortsatt må foreta en beregning av avgiften og eventuelt foreta etterutlodninger hvis det skulle vise seg at det er avsatt for mye. Videre vises til at det kan ta lenger tid før skiftet vil bli endelig avsluttet fordi

behandlingstiden i skatteetaten er relativt lang. Dersom det velges en slik løsning bør det innføres en regel om preklusjon hvis avgiften ikke er fastsatt innen en viss tid etter at melding er mottatt i skatteetaten.

Vi stiller videre spørsmål om det skal avsies dom og ikke kjennelse ved rettens avgjørelser etter § 13-5 (2), jf § 13-6 (2).

10.4 Testamentsfullbyrder

Utvalget foreslår ingen vesentlige endringer i den eksisterende ordning. Vi nevner at det i § 6-5 (4) foreslås at retten på visse vilkår kan oppnevne en annen enn den testamentsfullbyrder som er innsatt av arvelater. Vi kan ikke se at det skulle være behov for en slik regel. Hvis den som er innsatt ikke evner eller ønsker å påta seg oppdraget, bør skiftet gå uten testamentsfullbyrder. Det bør ikke være slik at oppdraget tilbys en annen advokat fra samme kontor. Arvingene har forøvrig muligheten til selv å skaffe seg bistand fra en advokat dersom de har behov for det.

Det følger av § 6-6 at testamentsfullbyrder har samme kompetanse som en bobestyrer under offentlig skifte, ”*med mindre testamentet bestemmer noe annet*”. Vi er i tvil om hva det siktes til her. Vi vil imidlertid sterkt fraråde at det gjeninnføres særordninger for testamentsfullbyrderne, noe man gikk bort fra ved lovendringen i 1994.

Kap. 11 Loddeier – arving – legatar

11.1 Begrepsbruk

Oslo byfogdembete slutter seg i det alt vesentligste til utvalgets vurderinger og forslag. Vi bemerker at det ikke bør kreves ”begjæring” for et retten skal kunne beslutte at en legatar som har krav på en vesentlig del av boet, skal anses som loddeier. For øvrig vil vi påpeke en uklarhet: I § 1-6 (3) er ordlyden ”beslutte” benyttet, mens det på side 108 punkt 11.1.5 i utredningen forutsettes at det skal avsies kjennelse.

Kap. 12 Materielle spørsmål

12.2 Salgsrett og naturalutlegg

Utvalget er under tvil kommet til at det ikke er grunn til å gjøre vesentlige endringer i dagens regler. Oslo byfogdembete stiller spørsmål ved om det er grunn til å opprettholde naturalutleggsregelen. Når arvingene ikke blir enige om hvem som skal overta eiendelen, vil salg kunne fremstå som mer hensiktsmessig. Arvingene vil fortsatt ha muligheten til å by på like vilkår. Det bør etter vår mening i alle fall vurderes om ikke vilkåret for naturalutlegg bør snevres inn ytterligere ved at det kreves ”særlig gode grunner”.

Utvalget foreslår å avskaffe regelen om at det kan bestemmes at salg bare skal skje mellom arvingene. Vi er ikke enige i dette, og mener en slik regel kan være praktisk for eksempel når det dreier seg om eiendeler som er vanskelig å omsette eller er av mindre verdi og omkostningene ved å selge blir uforholdsmessig høye.

12.3 Verdsettelsestidspunktet

Vi er noe i tvil om hva utvalget har ment på dette punkt. Det redegjøres for dagens rettsstilstand hvor det er forskjellige regler for privat og offentlig skifte. Videre uttales det på side 115 (punkt 12.3.2) at det er ”*unødvendig å lovregulere hvilket verdsettelsestidspunkt som skal legges til*”

grunn ved et dødsboskifte. Rettstilstanden synes her å være avklart” . Under samme punkt gis det uttrykk for at ”...de materielle reglene bør være like for private og offentlige skifter, slik at valget av skifteform ikke påvirker utfallet av skiftet”. Vi antar at den siste passusen kun refererer seg til de sammensatte skifter, ettersom det i setningen foran heter; ” Vurderingen i det følgende gjelder bare de sammensatte skiftene.”

Etter vår oppfatning bør det være samme verdsettelsesregler for private og offentlige skifter, ”vanlige” dødsboskifter og sammensatte skifter. Vi mener at den beste løsning vil være at verdsettelsestidspunktet er det tidspunkt hvor rådigheten over eiendelen overtas.

12.4 Verdsettelsesmåten – skiftetakst

Utvalget går inn for å videreføre dagens ordning med skiftetakst. Vi er enige i dette dersom regelen om naturalutlegg opprettholdes.

Kap. 13 Avdøde etterlater seg ektefelle

13.2 Sammensatt skifte

Utvalget viderefører i hovedsak dagens lovgivning på området, og vi slutter oss til dette. Det er foreslått at arvingene kan kreve vederlag for ektefellens bruk av avdødes eiendeler under skiftet, jf § 5-4. Den vederlagsfrie periode er satt til seks måneder der det dreier seg om annet enn felles bolig eller løsøre. For felles bolig og løsøre skal det være vederlagsfrihet frem til det er avklart hvem som skal overta. Der bobehandlingen trekker ut eller det ellers er åpenbart urimelig at bruksretten er vederlagsfri, kan retten bestemme at det skal betales helt eller delvis vederlag.

Etter vår mening bør gjenlevende ektefelle få mer romslig tid til å områ seg på enn seks måneder, og vi foreslår ett år. Forslaget om at retten på bakgrunn av en skjønnsmessig vurdering skal avgjøre vederlagspørsmål, er tvistefremmende og vil medføre en ekstrabelastning for retten.

13.3 Uskifte

Oslo byfogdembete slutter seg i det vesentlige til utvalgets vurderinger og konklusjoner.

Når det gjelder gjeldsansvaret, viser vi til våre merknader under kapittel 8. Etter vårt syn vil det være enda større betenkeligheter ved å begrense gjeldsansvaret i uskifte enn ellers. Gjenlevende overtar hele formueskomplekset uten å skifte, og det kan lett skje en sammenblanding av egne og avdødes midler. Det kan bli vanskelig for kreditorene å hevde sin rett.

13.4 ”Summarisk skifte”

Utvalget finner det vanskelig å begrunne det ”summariske skifte” i den form det har i skifteloven § 98. Det foreslås en endret bestemmelse i § 8-8 (2). Oslo byfogdembetets er enig i at reglene om ” summarisk skifte” bør utgå, og mener at det heller ikke er behov for en slik regel som er foreslått i § 8-8 (2).

Kap. 14 Dødsboer med arvinger som er mindreårige, umyndiggjort eller som har fått oppnevnt hjelpeverge

Oslo byfogdembete har ingen særskilte bemerkninger til utvalgets forslag på dette punkt, men påpeker at en del av de spørsmål som foreslås regulert synes å ha begrenset praktisk betydning.

Kap. 15 Skifte av insolvente dødsboer

Utvalget foreslår egne regler for insolvente boer i § 11-1 flg. De tar i utgangspunktet sikte på offentlig skifte. Bestemmelsene er tilsynelatende uttømmende, men har ingen henvisning til dekningslovens regler for insolvente boer.

I motsetning til dagens ordning for insolvente boer, forutsettes det at retten skal treffe uttrykkelig beslutning om ”*insolvensbehandling*” og skal ”*utpeke*” bobestyrer, jf § 11-2 (1). Etter vår mening er denne insolvensbehandlingen en unødig mellomform mellom ordinært offentlig skifte og konkurs. Noen formell beslutning om insolvensbehandling kan det ikke være behov for hvis ikke adgangen til å åpne konkurs i dødsbo ønskes avskaffet. Definisjonen av insolvens synes overflødig og er vel ikke helt treffende (§ 11-1).

Vi vil ellers bemerke at det ikke lenger er nødvendig å slå et dødsbo konkurs for å anvende omstøtelsesreglene. Det er imidlertid uklart om den rett som behandler boet også er kompetent til selv å behandle omstøtelseskrav. Skifteloven inneholder ikke noen slik regel som konkursloven § 145 annet ledd. Dette spørsmålet bør avklares.

Vi er ikke kjent med at reglene om tvangsakkord i dødsbo har vært benyttet. Hvis arvingenes ansvar alltid skal være begrenset til boets midler, kan vi ikke se hensikten med en akkord.

Kap. 16 Skifteprosessen

16.3 Behovet for en særlig skifteprosess

Skiftelovutvalget går inn for å videreføre skifteprosessen for avgjørelse av tvister under det offentlige skifte, og vi er enige i dette.

Skiftetvister avgjøres av den rett som skiftet hører under og behandles i utgangspunktet etter andre og enklere prosessregler enn etter tvisteloven. Det sentrale er at retten fritt kan bestemme behandlingsformen etter hva som er hensiktsmessig i den enkelte sak, om den skal være rent skriftlig eller delvis muntlig. Hvis det avholdes rettsmøte, står retten også relativt fritt når det gjelder å bestemme gjennomføringen. Skulle det etter rettsmøtet, men før avgjørelsen foreligger, dukke opp spørsmål som retten ikke har fått klarhet i under møtet, kan partene kontaktes for nærmere utdyping.

Vi er enige med utvalget i at skifteprosessen fungerer godt og sikrer en fleksibel, rask og kostnadsgunstig tvisteløsning. Den enklere behandlingsmåten er basert på den kjennskap retten forutsettes allerede å ha til boet og tvisten, foruten at bobehandlingen kan reise tvistes spørsmål som er for ubetydelige til å rettferdiggjøre utgiftene ved selvstendig domstolsbehandling. Rettens umiddelbare kjennskap til boenes forhold er redusert etter innføringen av ordningen med bobestyrere, men retten er likevel orientert gjennom bobestyrernes innberetninger. Dessuten vil det ofte være suksessive tvister, slik at retten ved senere tvister kan dra nytte av kunnskapen om boet.

Tvistelovens ikrafttredelse gir etter vår mening ikke grunn til noen endret vurdering av skifteprosessen. Småkravsprosess vil være et lite aktuelt alternativ.

Ved Oslo byfogdembete behandles hovedtyngden av tvistene under skifte etter skifteprosessens regler, uten overføring i søksmåls former. Vi har inntrykk av at dette kan variere noe blant andre

domstoler. Det kan nok til dels skyldes at gjeldende lov bare fragmentarisk og til dels spredt, gir opplysning om innholdet i skifteprosessen. Vi er derfor enige i utvalgets forslag om en uttrykkelig bestemmelse om hva som gjelder, jf § 12-3. Det kan være pedagogisk nyttig, og motvirke unødige overføringer i søksmåls former.

16.3.2 Bør tvister under både privat skifte og offentlig skifte kunne løses i skifteprosessuelle former?

Utvalget går inn for at også tvister under det private skiftet skal kunne løses etter skifteprosessen, noe vi ikke finner å kunne slutte oss til. Etter vår oppfatning har de rene tvistene som oppstår under det private skifte større likhet med de ordinære tvister. Når tvistene ikke oppstår under den skiftebehandling som også håndteres av retten, vil det heller ikke være så naturlig at bare tvistene skal behandles under det samme regimet. Her mangler totaliteten og den rammen som behandlingen av det offentlige skifte gir.

16.3.3 Hvilke spørsmål bør kunne løses i skifteprosessuelle former?

Utvalget går inn for at alle spørsmål om bobehandlingens gjennomføring skal kunne avgjøres etter skifteprosessuelle regler. En part kan imidlertid få en sak behandlet etter allmennprosessen, dersom retten samtykker i dette jf § 12-6 (1). Når det gjelder boets krav på tredjemann, er det en egen unntaksregel som gir denne krav på å få saken ført etter allmennprosessen, såfremt kravet overskrider grensen for småkravsprosessen.

Oslo byfogdembete slutter seg til denne utvidelsen av anvendelsesområdet for skifteprosessen, forutsatt at henvisningen til tvisteloven også gjelder tvistelovens vernetingsregler. Ved dette synes hensynet til tredjemann tilstrekkelig godt ivaretatt.

16.5 Boet som part i prosesser – partsevnen

Når det gjelder private skifter, er Oslo byfogdembete ikke enig i at tvister som oppstår skal behandles etter de skifteprosessuelle reglene. Det vises til våre merknader under punkt 16.3.2. Dersom dette likevel skulle vedtas, er vi enige i at boet ikke har partsevne.

For tvister under offentlige skifter har utvalget drøftet ulike typetilfelle og vi er enige i utvalgets forslag. Vi nøyer oss med å kommentere ”gratispassasjerproblemet”. Det oppstår hvor tredjemann saksøker boet, men bare noen loddeiere bestrider kravet. Utvalget går inn for at det kun er de som bestrider kravet som bli parter i tvisten, noe vi slutter oss til. Vi kan ikke se noen annen måte å løse denne konstellasjonen på.

16.6 Offentlighet og innsynsrett

Utvalget antar at gjeldende rett med ny tvistelov fanger opp behovet for innskrenket offentlighet og innsynsrett i skiftesaker mellom ektefeller og samboere, og mener tilsvarende må gjelde for dødsboskifter, herunder for utlodninger. Det foreslås ingen lovfestning.

Oslo byfogdembete er enig i at offentlighet og innsynsrett bør begrenses på alle de forannevnte områder. For å gjøre dette klart, må det etter vårt syn lovfestes i domstoloven. I likhet med hva som er tilfelle ved felleseieskifter, omhandler dødsboskifter svært personlige forhold, som allmennheten normalt ikke har noe berettiget krav på innsyn i.

Kap. 17 Oppgjøret ved separasjon og skilsmisse og opphør av samboerskap

17.6 Bør det fortsatt være adgang til offentlig skifte av felleseie mv.?

Utvalget går inn for å opprettholde dagens ordning og Oslo byfogdembete slutter seg fullt ut til dette.

17.7 Reglenes saklige anvendelsesområde

17.7.1 Bør anvendelsesområdet for reglene om offentlig skifte utvides?

17.7.1.2 Bør det åpnes for adgang for ektefeller som har fullstendig særeie ved separasjon og skilsmisse og samboere ved samlivsbrudd å få tvister mellom seg avgjort etter skifteprosessuelle regler?

Utvalget går inn for en slik utvidelse, noe Oslo byfogdembete er uenig i. Tvister i saker hvor partene har fullstendig særeie skiller seg ikke vesentlig fra andre ordinære tvister. Retten har ingen annen tilknytning til tvisten, og behovet for en enkel behandling av mindre tvister må anses tilstrekkelig ivaretatt ved tvistelovens regler. Når det gjelder tvister mellom samboere, vil det være enda mindre grunn til at skifteprosessen skal komme til anvendelse.

17.7.1.3 Bør det åpnes adgang til offentlig skifte av formuen til ektefeller som har fullstendig særeie eller formuen til samboere ved samlivsbrudd?

Utvalget går inn for dette, noe vi ikke kan slutte oss til. De samme hensyn gjør seg ikke gjeldende her som for skifte av felleseie.

17.7.3 Tvisteløsning etter skifteprosessuelle regler uten sammenheng med et offentlig skifte

Utvalget foreslår at også de som skifter privat skal få avgjort enkelttvister som oppstår under skiftet etter de skifteprosessuelle reglene. Vi er heller ikke enige i dette og viser til det som fremkommer under punkt 16.3.2, hvor tilsvarende problemstilling omhandles for det private dødsboskifte. For øvrig bemerkes at det kunne være hensiktsmessig å få klargjort om det ved å anlegge ordinært søksmål – i stedet for å begjære offentlig skifte – skal være adgang til å få en avgjørelse som i virkeligheten dreier seg om å gjennomføre et fullstendig skifte, jf Rt. 2007 side 835.

17.8 Gjennomføringen av skiftet

Utvalget går i hovedsak inn for å videreføre gjeldende rett, noe vi i det vesentlige er enige i. Når det gjelder rettsmekling/saksforberedende møter, foreslår vi at systemet i tvisteloven følges, med mekling og rettsmekling. Mekling slik det er regulert i tvisteloven § 8-5, gjennomføres på tilsvarende måte som et saksforberedende møte.

Vi har ingen innvendinger til en lovfesting av meklingsmøtene, men understreker at partene normalt bare bør ha krav på ett møte. Videre bemerkes at bestemmelsen i ekteskapsloven § 100 er uheldig utformet, idet mekling synes å ha fått en subsidær rolle under møtet. Det å komme frem til en omforent løsning vil være selve hovedpoenget med møtet.

17.10 Skifteprosessuelle spørsmål – skiftetvister

Vi slutter oss til utvalgets vurderinger og konklusjoner på dette punkt, og bemerker særlig at det ikke vil være hensiktsmessig med forliksrådsbehandling i familiesaker.

Kap. 18 Internasjonal-privatrettslige spørsmål

18.3 Utvalgets vurderinger

18.3.1 Internasjonal skiftekompetanse

Utvalget mener hovedregelen bør være at det kan kreves skiftebehandling i Norge dersom arvelater hadde internasjonal – privatrettslig domisil i Norge ved dødsfallet. Videre forstår vi utvalget slik at dersom myndighetene i vedkommende land ikke vil behandle angjeldende skifte, og avdøde hadde en viss tilknytning til Norge, enten som statsborger eller med formue, kan skifte foretas her. Oslo byfogdembete slutter seg til dette.

18.3.2 Skiftested når avdøde ikke var bosatt i Norge

I de tilfelle hvor avdøde ikke var bosatt i Norge, foreslår utvalget at skiftet foretas av en bestemt skiftemyndighet. Av § 1-5 (3) fremgår at Oslo byfogdembete er foreslått. Vi er enige i at det er mest hensiktsmessig at slike skifter foregår ved én domstol, og har ingen innvendinger mot at Oslo byfogdembete behandler disse sakene.

Kap. 19 Enkeltspørsmål regulert i andre lover enn skifteloven

19.1 Lov om forsvunne personer

Oslo byfogdembete støtter utvalgets forslag til ny lov og bemerker at loven synes bygget opp på en oversiktlig og god måte.

19.2 Avkortning i arv – arveforskudd

Utvalget foreslår ingen endringer i arveloven § 38, noe Oslo byfogdembete slutter seg til. Vi er også enige i utvalgets forslag om endring av arveloven § 43. Det innebærer at når gave til en livsarving skal avkortes i vedkommendes arvelodd, skal beløpet tas med både i beregningen av gjenlevende ektefelles boslodd og i beregningen av hva arvelater kan disponere over ved testament.

19.3 Gjensidige testamenter – tilbakekall og endring

Vi slutter oss til utvalgets forslag om at gjenlevende ektefelle uavhengig av eventuelle sekundært innsatte arvinger, fritt kan disponere over sin del av eiendelene med mindre annet særskilt er bestemt i medhold av arveloven § 56.

19.4 Arveloven § 72 – arvefall ved samtidige dødsfall eller ukjent dødsrekkefølge

Utvalget foreslår endringer i arveloven § 72, slik at dersom arving og arvelater dør like etter hverandre som følge av samme hendelse, blir arvingen regnet for ikke å ha overlevd arvelater. Oslo byfogdembete støtter fullt ut dette forslag, og viser til de urimelige resultater nåværende rettstilstand har kunnet medføre.

19.5 Arveloven § 73 – tap av arverett

Utvalget går inn for lovfesting av tap av retten til å sitte i uskifte bo, på samme vilkår som for tap av arveretten. Det foreslås også en lovregel om tap av retten til berikelse ved deling av felleseie, dersom retten beslutter det. Videre foreslås at avgjørelse om tap av arverett skal skje ved dom. Oslo byfogdembete er enig i disse forslagene.

19.6 Registrering av testamenter

19.6.3 Bør oppgaven sentraliseres?

Oslo byfogdembete er enig med utvalget i at det ikke er grunn til å etablere et sentralt testamentsregister. Den eksisterende ordning synes å fungere godt og hensynet til en helhetlig dødsfallsbehandling tilsier at denne oppgave fortsatt bør ligge i domstolene.

19.6.4 Forslag til regelendringer

Vi slutter oss til utvalgets syn om at det ikke er behov for regelendringer med hensyn til registerets innhold, utover at det bare er originaltestamenter som kan innleveres. Det foreslås en regel om at testament kan innleveres ved enhver tingrett, uavhengig av hvor testator bor. Vi er i tvil om dette forslaget dekker et reelt behov. Utvalget foreslår ingen øvrige endringer med hensyn til innlevering av testament, men går inn for at det gis en hjemmel til ved forskrift å kunne regulere ved eventuelle behov. Vi slutter oss til dette.

Når det gjelder utlevering av testament, er vi enige i at hovedregelen bør være at testator personlig møter og kvitterer for mottakelsen. Vi ser også de hensyn som taler for at testator kan henvende seg til enhver tingrett for utlevering, selv om dette skaper merarbeid for retten. Som foreslått bør møte med fullmektig kunne godtas i særlige tilfelle og på visse vilkår. Vi er enige i at disse forhold kan reguleres ved forskrift.

Vi er som utvalget av den klare oppfatning at det ikke bør innføres regler om at domstolene skal føre kontroll av formkrav eller innhold av testamenter som innleveres til registrering.

Vi er enige med utvalget i en videreføring av dagens praksis om at det kun er testator selv som kan få innsyn i testamentet og at dette bør nedfelles i forskrift. Når det gjelder innsyn etter testators død, går utvalget inn for å videreføre regelen i skifteloven § 77. Dette er vi enige i. For så vidt gjelder krav på innsyn fra slektsarvinger som ikke er tilgodesett i testamentet, kan dette etter vår mening etterkommes dersom det foreligger rettslig interesse. Som foreslått bør begrensningene i innsynsretten lovfestes.

Med hilsen

Inga Merethe Vik
sorenskriver

Vedlegg: Oslo byfogdembetes retningslinjer for bobestyrere i dødsbo

OSLO BYFOGDEMBETE

RETNINGSLINJER FOR BOBESTYRERE I DØDSBO

Gjeldende fra 20. mai 2009

Innhold

1. Oppnevning av bobestyrer – bobestyrerattesten	4
2. Generelt om utførelsen av oppdraget	4
3. Bobestyrerforsikring	5
Boer åpnet etter 1. januar 2009	5
Boer åpnet før 1. januar 2009	5
4. Preklusivt proklama	5
5. Bobehandlings innledende fase	6
Sikre boets aktiva	6
Brev til arvingene – informasjon og innkalling til bomøte	6
Innhente opplysninger om aktiva og passiva	6
Boets bankkonto	6
Diverse praktiske tiltak	6
Klarlegging av hvem som er arvinger	7
Melding til Skatteetaten	7
6. Registrering	7
7. Bomøter	7
Innledende bomøte	7
Ytterligere bomøter	8
8. Videre bobehandling	8
Forvaltning av boets midler	8
Bruk av medhjelper	8
Salg eller annen overdragelse av aktiva	8
Fordringer	9
Selvangivelse	9
9. Begravelse - opprettelse av gravlegat	9
10. Tvister - konfliktløsning	9
11. Boregnskap	10

12. Overføring av midler til og fra retten	10
13. Innberetninger til retten	10
Innberetning etter 3 måneder	10
Redegjørelse hver 3. måned	10
Årsinnberetninger	11
14. Salær	11
Salærets størrelse	11
Å konto-salær	11
15. Tilbakelevering av boet til privat skifte	11
16. Utkast til utlodninger	12
Forhåndsutlodning	12
Sluttutlodning	12
17. Arveavgift	14
18. Etterarbeid	14
Behandling av avsagt kjennelse om utlodning	14
Utbetaling	14
Uttellingslisten	14
19. Etterutlodning	15
20. Særskilte forhold	15
Insolvent dødsbo	15
Liten arvelodd som kan settes ut av betraktning	15
Eiendommer og andre forhold knyttet til utlandet	15
Staten som arving	15
Vedlegg 1 Brev fra Lovavdelingen om dekning av gravferdskostnader	17
Vedlegg 2 Skriv fra Skattedirektoratet om arveavgift ved allmennyttige formål	21
Vedlegg 3 Brev fra Finansdepartementet om arveavgift når staten er arving	26

1. Oppnevning av bobestyrer – bobestyrerattesten

Samtidig med at offentlig skifte åpnes, oppnevner retten en advokat som bobestyrer. Retten vil på forhånd ta kontakt for å avklare habilitet og om vedkommende har kapasitet til å påta seg oppdraget.

I domstolenes saksbehandlingssystem benyttes betegnelsen ”bostyrer”, men retten ønsker likevel at man ved utøvelsen av oppdraget fortsatt benytter betegnelsen ”bobestyrer”, jf. skifteloven § 91 første ledd.

Retten sender bobestyrer en bobestyrerattest og kopi av boets dokumenter. Samtidig sender retten et brev til rekvirenten og kjente arvinger hvor det blant annet opplyses om åpning av offentlig skifte og hvem som er oppnevnt som bobestyrer. I tillegg gis en kort orientering om bobestyrerens og rettens rolle under bobehandlingen. Bobestyrer kan bli bedt om å sende brevet dersom det er mange arvinger eller adressene er ukjent.

Bekreftelse på oppdraget kan utstedes på engelsk ved behov.

Retten overfører av eget tiltak innbetalt sikkerhet for skifteomkostningene til bobestyrer.

Oppnevningen kan tilbakekalles før bobehandlingen er avsluttet, jf. skifteloven § 91e. Initiativ til dette kan komme fra arvingene, kreditorene eller retten. Før retten treffer avgjørelse, vil spørsmålet bli forelagt bobestyrer til uttalelse.

2. Generelt om utførelsen av oppdraget

Oppdraget som bobestyrer skal utføres i samsvar med skiftelovens regler, jf. skifteloven kapittel 13A. Oppdraget må ha høy prioritet, gjennomføres raskt og med god kvalitet. Arbeidet med bobehandlingen skal være målrettet. Dersom bobestyrer pga. andre gjøremål ikke har kapasitet til å gjennomføre oppdraget raskt og med nødvendig prioritet, må det gis beskjed om dette til retten før oppnevningen.

Bobestyrers oppdrag går i alminnelighet ut på å avvikle boet på best mulig måte og gjøre alt klart til boets slutning og utlodning. Dette innebærer blant annet

- å forvalte boets aktiva på en betryggende og god måte
- å dekke skatter, avgifter og løpende utgifter og gjeld
- å gjøre opp avdødes/boets bankinnskudd og andre utestående fordringer
- å avslutte abonnementer etc.
- å opprette eventuelt gravlegat
- å besørge salg av de aktiva som arvingene ikke skal overta
- å besørge at boet forhåndslignes
- å lage utkast til utlodning og beregne arveavgift

Oppdraget er et personlig verv. Retten vil derfor forholde seg til bobestyrer og ikke vedkommendes kontor. Alle skriftlige henvendelser til retten skal undertegnes av bobestyrer.

Bobestyrer bør benytte saksbehandler og advokatfullmektig der det er hensiktsmessig og kostnadseffektivt. Retten vil samtidig understreke at styring, kontroll og ansvar tilligger

bobestyrer personlig. Det forutsettes at arbeidet organiseres på en rasjonell måte slik at det ikke oppstår dobbeltarbeid eller på annen måte medgår unødige tid ved at flere personer er involvert i oppdraget. Ved beregning av salær legges det til grunn at vanlig kontorstøttearbeid/funksjoner utføres av sekretær. Dersom bobestyrer velger å utføre dette selv, må det avspeiles i salæret.

3. Bobestyrerforsikring

Boer åpnet etter 1. januar 2009

For boer åpnet etter 1. januar 2009 gjelder rettens generalforsikring. Ordningen er utarbeidet av Den norske Advokatforening i samarbeid med forsikringsmegler Marsh og innebærer at Arch Insurance Company (Europa) LTD garanterer for dekning av alle bo. Det er i den forbindelse utstedt et forsikringsbevis til hver domstol.

Forsikringspremien er per i dag 0,29 promille av boets brutto aktiva uavhengig av forsikringstidens lengde, men minimum 560 kroner. Utgiften er en boomkostning.

Forsikringssummen er 10 millioner kroner. Dersom boets brutto aktiva overstiger dette, skal bobestyrer umiddelbart melde dette til Den norske Advokatforening eller Marsh v/Cato Aamodt. Deretter vil det bli fremforhandlet en avtale for det aktuelle boet.

Ved slutning av boet skal bobestyrer alltid fylle ut et skjema hvor totale boverdier fremkommer og sende det til Advokatforeningen per e-post: bostyrerforsikring@jus.no. Bobestyrer vil deretter motta en giro. Når utkast til sluttutlodningen sendes retten, skal kopi av dette skjemaet vedlegges, jf. punkt 16.

Boer åpnet før 1. januar 2009

For boer åpnet før 1. januar 2009 gjelder avtale retten har inngått med If Skadeforsikring ved Lyberg & Partnere AS om en generalpolise for bobestyrere i dødsboer. Den gjelder automatisk fra oppnevnelsen. Kravet til bobestyrers sikkerhetsstillelse er derved oppfylt, jf. skifteloven § 91 a annet ledd. Hvis boets brutto aktiva overstiger 10 millioner kroner, skal bobestyrer varsle Lyberg & Partnere.

Forsikringspremien er 1 promille av boets brutto aktiva uavhengig av forsikringstidens lengde, men minimum 400 kroner. Bobestyrer beregner selv premien med utgangspunkt i aktivas verdi uten å gjøre fradrag for passivaposter. Premien betales uoppfordret ved avslutningen av skiftebehandlingen. Dette gjelder både ved utlodning, tilbakelevering og innstilling. Utgiften er en boomkostning. Retten skal kontrollere beregningen og må derfor informeres om grunnlaget for beregningen.

4. Preklusivt proklama

Retten utsteder preklusivt proklama om ikke dette tidligere er gjort på formelt lovlig måte. Videre påser retten at kunngjøringen står i Aftenposten og Norsk Lysingsblad. Kopi av siste innrykk i avisen sendes til bobestyrer som samtidig meddeles fordringsfristen.

Adressat for fordringsanmeldelsene vil være bobestyrer. Det skal føres en egen fordringsliste for boet. Innkommet dato påføres fortløpende på anmeldelsen og fordringslisten. Konvolutten skal tas vare på dersom det er tvil om anmeldelsen er rettidig.

Preklusivt proklama kan være utstedt under det private skifte. I så fall må det påses at vedkommende som har mottatt kravene i henhold til proklamaet, gir disse til bobestyrer.

Det vises for øvrig til punkt 9 hvor oppfølging av fordringer er nærmere beskrevet.

5. Bobehandlingens innledende fase

Sikre boets aktiva

Det skal foretas en nødvendig sikring av eiendelene.

Eventuell eiendom bør besiktiges og det bør undersøkes om den inneholder åpenbare verdifulle gjenstander. Ved behov må det også sørges for fysisk sikring ved avlåsing, forebyggende tiltak mot frost i vannrør, brann med videre. Det bør også i rimelig utstrekning ses etter testament og penger. Som vitne ved besiktigelsen kan bobestyrer bruke eget kontorpersonele. Det må påses at eiendom og innbo er tilstrekkelig forsikret. Eventuelle utlånte nøkler må kreves tilbake. Det bør også vurderes om det skal skiftes lås.

Hvis avdøde var leietaker, må det foretas nødvendig rydding og vasking slik at leieforholdet kan avsluttes.

Dersom avdøde bodde på institusjon, må det avklares om det befinner seg aktiva tilhørende avdøde der.

Brev til arvingene – informasjon og innkalling til bomøte

Bobestyrer skal snarest mulig og normalt innen **en uke** etter oppnevningen, introdusere seg selv for arvingene i form av et brev hvor det blant annet orienteres nærmere om hva offentlig skifte innebærer og at det vil bli gitt orientering om salærberegningen på det første bomøte.

Partene skal innkalles til et innledende bomøte som bør holdes så snart som mulig og normalt innen **en måned**. Hvis arvingene bor langt unna, kan det være naturlig at de forespørres på forhånd om de ønsker et slikt møte. Møtet kan eventuelt holdes som telefonkonferanse.

Dagsorden og fullmakt som kan benyttes dersom vedkommende ikke møter selv, bør vedlegges innkallingen. Det bør fremgå at det ikke er møteplikt, men at det kan bli truffet vedtak som også binder den fraværende.

Innhente opplysninger om aktiva og passiva

Avdødes selvangivelse må innhentes. Det må undersøkes om avdøde er registrert i aktuelle registre, har kundeforhold i banker herunder om avdøde hadde bankboks.

Boets bankkonto

Bobestyrer skal opprette en særskilt rentebærende bankkonto for boet. Alle inn- og utbetalinger vedrørende boet skal skje på denne kontoen. Bobestyrer velger selv sin bankforbindelse.

Overstiger det innestående beløpet det som garanteres av Bankenes sikringsfond, bør det vurderes å spre innskuddet på flere banker som er omfattet av garantiordningen.

Diverse praktiske tiltak

Post bør omadresseres til bobestyrer umiddelbart etter oppnevningen. Det bør også vurderes å melde adresseendring til Skattekontoret (folkeregisteret).

Bankkonti herunder nettbank, må sperres og avsluttes. Eventuelle fullmakter må trekkes inn. Dersom avdøde har opprettet avtalegiro og lignende, må disse avvikles.

Det må vurderes om telefon og andre løpende abonnement skal sies opp. Strømabonnement, alarmer og forsikringer bør undergis en særskilt vurdering.

Klarlegging av hvem som er arvinger

Bobestyrer vil få oversendt rettens oversikt over opplyste arvinger. Når det er grunn til det, forutsettes likevel at det foretas en selvstendig undersøkelse. Foreligger det for eksempel holdepunkter for mulige fraværende arvinger, skal det undersøkes om det er mulig å finne disse.

Melding til Skatteetaten

Dersom det tidligere er utstedt skifteattest, må Skatt Øst informeres om at det er åpnet offentlig skifte. Derved unngås at Skatt Øst sender purring på arvemeldingen til arvingene.

6. Registrering

Det overlates til bobestyrer å foreta nødvendig registreringsforretning iht. skifteloven § 2 første ledd. Registrering og eventuell verdsetting av innbo og løsøre skal bare skje i den utstrekning arvingene selv ønsker dette eller hvor bobestyrer finner det nødvendig. Arvingene skal gjøres oppmerksom på kostnaden. Loddeierne skal varsles om tidspunktet dersom dette kan skje uten tidsspille, jf. skifteloven § 13. Bobestyrer avgjør om det er hensiktsmessig at registrering foretas samtidig med det innledende bomøte.

Har innbo og løsøre spesiell verdi, kan det rekvireres sakkyndig takst på boets bekostning. Dette kan kombineres med den foreløpig verdsettelse av eiendelene som fremgår av registreringsprotokollen. Dersom det ønskes verdsettelse med bindende virkning for arvingene, må bobestyrer orientere om reglene for skiftetakst.

7. Bomøter

Innledende bomøte

På møtet skal bobestyreren fremlegge en oversikt over avdødes eiendeler og gjeld, og avklare eventuell uenighet. Loddeiernes syn på fordelingen av boets eiendeler og i hvilken grad eiendeler skal avhendes, bør så vidt mulig bringes på det rene. Dersom det er enighet mellom arvingene, fordeles/forhåndsutloddes løsøre mellom disse og det anmerkes i møte- eller registreringsprotokollen hvem som overtar eiendelene. På møtet skal det lages en fremdriftsplan for skiftet. Arvingene bør informeres om muligheten og konsekvensen av å gi avkall på arv. Det skal også orienteres om salærberegningen og hvilken timesats som kan påløpe.

Bobestyrer skal også informere om adgang til å få boet tilbakelevert til privat skifte, se punkt 15.

Det bør avklares om det foreligger tvistespørsmål. Det er retten og ikke bobestyrer som setter frist for å reise skiftetvist, se nærmere om dette i punkt 10.

Andre temaer kan også tas opp hvis forholdene tilsier det. Det vises i den forbindelse til momentliste inntatt i rundskriv G-0203 B "Dødsborundskriv" side 24. Elektronisk utgave av

rundskrivet finnes på <http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd> hvor rundskrivet fra 1995 er lagret under ”dokumenter” som finnes i menyen til venstre.

Det skal skrives protokoll fra møtet som undertegnes av bobestyrer. Salærberegning og hvilken timesats som kan påløpe skal omtales. Dersom det er inngått avtale som er inntatt i protokollen, undertegner også arvingene i forhold til denne. Kopi sendes til alle arvingene og deltakerne gis frist for eventuelle innsigelser. Kopi av protokollen vedlegges innberetningen til retten etter skifteloven § 91b, jf. punkt 13.

Ytterligere bomøter

Det kan innkalles til bomøter på ethvert trinn i bobehandlingen når bobestyreren finner det hensiktsmessig. Det samme gjelder hvis et flertall av loddeierne krever det. Protokoll fra møtet vedlegges neste statusrapport til retten.

8. Videre bobehandling

Forvaltning av boets midler

Bobestyrer utleder sin kompetanse fra retten. Boets eiendeler må forvaltes på en hensiktsmessig måte under bobehandlingen. Loddeierne skal så vidt mulig gis anledning til å uttale seg før det treffes avgjørelser av betydning, jf. § 17. Forutsatt at beslutningen ikke strider mot interessene til umyndige/fraværende arvinger eller kreditorene, vil loddeiernes enstemmige beslutning med hensyn til forvaltningen av boets eiendeler være bindende, jf. § 91b jf. § 19. Dersom arvingene er uenige, treffer bobestyreren nødvendige beslutninger for å drive bobehandlingen fremover.

Bruk av medhjelper

Noen av oppgavene i forbindelse med bobehandlingen utføres ofte av en medhjelper. Typiske medhjelpere kan være slektsgranskere, takstmenn og håndverkere. Disse kan bidra på ulike områder, eksempelvis finne arvinger, foreta registrering, sikring av eiendeler, verdsettelse og vedlikehold.

Dersom en arving mottar godtgjørelse for arbeid i boets regi, må bobestyrer sørge for registrering og betaling av arbeidsgiveravgift og skattetrekk dersom utbetalingen overskrider minstesatsen.

Salg eller annen overdragelse av aktiva

Det bør som regel oppfordres til at arvingene selv forsøker å dele/selge/gi bort alminnelig innbo og løsøre. Bobestyreren kan eventuelt veilede om fremgangsmåter og delta dersom dette er hensiktsmessig.

Overtar en eller flere arvinger verdipapirer, skal disse overføres til vedkommende umiddelbart ved salg eller forhåndsutlodning (se nærmere om forhåndsutlodning i punkt 16). Skal verdipapirer selges til tredjemann, gis salgsoppdraget til en megler.

Overtas ikke fast eiendom/leilighet av arvingene, skal det foretas salg til høyest mulig pris på det åpne markedet. Det må ikke gis garanti om at eiendommen har nærmere angitte egenskaper. Videre må man se hen til eventuelle krav om konsesjon og odelsrett. Det avklares med arvingene om oppdraget skal gis til megler eller gjennomføres av bobestyrer. Det gjøres oppmerksom på at Kredittilsynet har uttalt at salg foretatt av bobestyrer er egenhandel. Godtgjørelse til bobestyrer i den forbindelse, beregnes derfor på vanlig måte og ikke med meglerprovisjon. Før et bud

aksepteres, skal alle loddeierne høres. Er det mange, bør de enes om å oppnevne en eller to kontaktpersoner som bobestyrer kan diskutere antakelse av bud med. Eventuelt kan arvingene gi bobestyrer fullmakt til å akseptere bud som overstiger en nærmere angitt pris.

Fordringer

Retten utsteder preklusivt proklama. Adressat for fordringsanmeldelsene vil være bobestyrer, jf. punkt 3. Det skal føres en fordringsliste. Innkommet dato påføres fortløpende på anmeldelsene og i fordringslisten. Konvolutten skal tas vare på dersom det er tvil om anmeldelsen er rettidig.

Bobestyrer må være særlig oppmerksom på de krav som ikke prekluderes av proklamaet, jf. skifteloven § 75 første ledd. Kjente fordringshavere av denne karakter, bør tilskrives. Dette vil eksempelvis være aktuelt for pantegjeld, skattekrav, merverdiavgift, arbeidsgiveravgift og arveavgift. Kommunekassereren og Skatteetaten skal alltid forespørres før boet slutes. Det vises til skattebetalingsloven § 16-13 om skifteforvalterens ansvar for å holde tilbake tilstrekkelig midler til å dekke skatt og trygdeavgift samt § 10-3 vedrørende krav som ikke prekluderes. Utenlandske kreditorer bør undergis en særskilt vurdering.

Massefordringer dekkes fortløpende ved forfall. Det må rettes særlig oppmerksomheten på løpende utgifter som husleie og strøm slik at inkasso unngås. Bobestyrer skal sammen med loddeierne, eller etter fullmakt fra disse, prøve fordringene som meldes i henhold til proklamaet. Åpenbart holdbare fordringer bør bobestyrer normalt dekke, dersom boet risikerer å komme i mora og det ikke er tid til å få loddeierens godkjenning. Er det fare for at boet er insolvent, dekkes bare massekrav før utlodningen.

Selvangivelse

Bobestyreren skal sørge for at det sendes inn selvangivelse for boet.

9. Begravelse - opprettelse av gravlegat

Det må undersøkes om begravelse og gravsten er betalt. Det gjøres i den forbindelse oppmerksom på Lovavdelingens uttalelse av 5. oktober 2005 om gravferdkostnadenes dekningsprioritet, se vedlegg 1.

Det bør undersøkes om festeavgift for gravsted er betalt. En arving bør bli oppført som fester dersom ikke dette allerede er sørget for av begravellesbyrået. Det bør videre opprettes gravlegat hos kirkevergen dersom det ikke er avklart at en av arvingene skal stå for stell av graven.

10. Tvister - konfliktløsning

Hvis arvingene er uenige om skiftet av boet, skal bobestyrer søke å tilrettelegge for et oppgjør i minnelighet. Det kan på en objektiv måte opplyses om de rettsregler som skal legges til grunn for oppgjøret. Det er viktig at dette ikke går lenger enn rollen som en upartisk bobestyrer tilsier. Dersom partene ikke ønsker å inngå en avtale, men et rettsforlik, tas dette opp med retten slik at det kan berammes skiftesamling til behandling av saken.

Konstateres rettstvist mellom arvingene/loddeierne/kreditor, innberettes tvisten til retten.

Bobestyrer skal redegjøre for partsforholdet og gi sin anbefaling om hvilken part som retten bør gi frist for å reise tvist. Det skal videre fremgå hva som skal legges til grunn på skiftet dersom tvist

ikke blir reist. Dersom fristen for å reise tvist skal være preklusiv, må retten overføre tvisten til behandling i søksmåls former.

Hvis det er aktuelt for boet å reise sak mot tredjemann, bør det tas opp i bomøtet, med mindre bobestyreren finner det mer hensiktsmessig å rette forespørsler om dette direkte til loddeierne. Retten skal orienteres om saksanlegget.

11. Boregnskap

Bobestyrer fører regnskap over boets midler og holder disse atskilt fra andre midler, jf. skifteloven § 91b. Regnskapet skal være enkelt og oversiktlig og inneholde referanser til nummererte bilag som vedlegges. Det skal følgelig være mulig å se sammenhengen mellom utlodningen og regnskapet. Kopi av kjøpekontrakt for eiendommer skal også vedlegges regnskapet. Bobestyrer bes vurdere om det er behov for borevisor og i så fall kontakte retten om oppnevning, jf § 91 tredje ledd.

12. Overføring av midler til og fra retten

Domstolene har et sentralt regnskapssystem med en felles bankkonto for samtlige domstoler (kontonummer 6345.05.29135). Av hensyn til identifisering av innbetalinger til retten, skal som hovedregel alle innbetalinger skje etter utstedt faktura. Dersom innbetaling foretas uten at det er utstedt faktura, skal den merkes med 1B10 samt boets saksnummer.

Innbetalt sikkerhet for skifteomkostninger blir automatisk utbetalt til bobestyrer. Det er derfor ikke nødvendig å sende faktura til retten.

Rettsgebyr, arveavgift og arv til staten skal overføres til domstolens konto i henhold til faktura. Ved utlodning/avsluttende kjennelse gjøres dette samtidig med utbetalinger til arvingene (og/eller kreditorene). Det er viktig for rettens behandling av innbetalinger at KID-nummeret på fakturaen benyttes.

13. Innberetninger til retten

Innberetning etter 3 måneder

Senest 3 måneder etter oppnevningen skal bobestyrer avgi innberetning til retten i samsvar med skifteloven § 91b. Det skal gis en oversikt over loddeiere og legatarer og opplyses om aktiva og passiva. Det skal videre opplyses om når boet kan forventes avsluttet. Kopi av siste ligning og protokoll fra bomøtet vedlegges.

Redegjørelse hver 3. måned

Etter at innberetning etter skifteloven § 91b er innsendt, skal redegjørelse gis hver tredje måned. Redegjørelsen skal være kort og kun opplyse om status siden forrige redegjørelse herunder mulige tvistespørsmål. Dersom det er avholdt ytterligere bomøte, skal dette opplyses samt protokoll fra møtet vedlegges.

Årsinnberetninger

I bo der bobehandlingen ikke er avsluttet innen ett år, skal det sendes inn årsinnberetning, jf. skifteloven § 91 d. Slik årsinnberetning skal innsendes hvert år så lenge bobehandlingen pågår. Årsinnberetningen kommer til erstatning for en av tre måneders redegjørelsene.

14. Salær

Salærets størrelse

Retten legger til grunn at det kun kreves dekning for nødvendig arbeid basert på rasjonell drift, jf. prinsippene som er nedfelt i tvisteloven § 20-5. Det forutsettes at tidsforbruket er nødvendig og at samlet salær er rimelig. Enkelte arbeidsoppgaver bør delegeres til saksbehandler og advokatfullmektig og dette må avspeiles i salærforslaget. Det må påses at det ikke oppstår dobbeltarbeid eller på annen måte medgår unødige tid ved at flere personer er involvert i oppdraget. Dersom bobestyrer velger å utføre alle arbeidsoppgavene selv, må også dette avspeiles i salæret.

Høyere timesats for spesielt krevende arbeid må alltid begrunnes særskilt overfor arvingene.

Salærforslaget skal være uten merverdiavgift og med angivelse av den merverdiavgift som påløper. Retten ønsker ikke tilsendt timelistene med mindre det bes særskilt om dette.

Godtgjørelsen fastsettes kun av retten dersom boet er insolvent eller loddeierne ikke godtar forslaget fra bobestyrer. Det vises for øvrig til punkt 16 hvor det fremgår hvordan arvingene skal orienteres om salærfastsettelsen.

Å konto-salær

Kriteriene for utbetaling av a konto-salær er først og fremst at boet er arbeidskrevende og at det kan påregnes lang behandlingstid. Etter en konkret vurdering kan det også gis i andre tilfeller. Å kontobeløpet skal ikke overstige 90% av det salær som er beregnet påløpt på utbetalingstidspunktet. Spørsmålet om slik utbetaling skal forelegges arvingene med frist for eventuelle merknader. Deretter rettes anmodningen til retten.

15. Tilbakelevering av boet til privat skifte

Bobestyrer skal informere arvingene om adgangen til å få boet tilbakelevert til privat skifte herunder om virkningen for salæret, jf. skifteloven § 32.

Når bobehandlingen avsluttes på denne måten, skal bobestyrer sende ut en arbeidsoppgave sammen med sitt salærforslag til arvingene med en frist på 14 dager for bemerkninger. Det bør samtidig innhentes skriftlig samtykke til frafall av anke på tilbakeleveringskjennelsen.

Etter utløpet av fristen, sender bobestyrer til retten:

- Innberetning
- Brev til arvingene vedrørende salæret. Timeforbruket skal angis og merverdiavgiften skal spesifiseres
- Kopi av arvingenes tilbakeleveringssamtykke og eventuelt ankefrafall
- Regnskapet
- Bekreftelse på at forsikringspremie er betalt herunder dokumentasjon for hvordan

- premiens størrelse er fastsatt, jf. punkt 2
- Erklæring om privat skifte dersom dette ikke er innsendt tidligere eller det er endringer i forhold til den innsendte
- Utkast til kjennelse

16. Utkast til utlodninger

Forhåndsutlodning

I større boer hvor bobehandlingen går over lengre tid og i boer hvor det er et eller flere legatarer, kan det være behov for å foreta delutbetaling før boet avsluttes. Slik utbetaling kan kun foretas ved at det avsies kjennelse om forhåndsutlodning. Dette gjelder også eiendeler som delvis kjøpes av arvingene. Alle loddeiere skal motta forholdsmessig likt. Helt unntaksvis kan andre løsninger vurderes. Dette må i så fall avklares med arvingene. Utbetalinger/overdragelse kan skje før ankefristens utløp.

Bobestyrer skal utarbeide utkast til eventuell forhåndsutlodning. Partene skal få tilsendt utkastet og gis en frist på 14 dager for å komme med bemerkninger.

Det er ikke nødvendig å foreta forhåndsutlodning når innbo og løsøre under arveavgiftspliktig beløp fordeles forholdsmessig mellom arvingene. Dette skal likevel inntas i sluttutlodningen og ved den endelige arveavgiftsberegningen som foretas der.

Når det gjelder hva som skal sendes arvingene, vises det til det som er beskrevet nedenfor under sluttutlodning.

Sluttutlodning

Når boet er ferdig til slutning, utarbeides utkast til utlodning, jf. § 91d. Arvingene skal gis en frist på 14 dager for å komme med bemerkninger til utlodningen, arveavgiftsberegningen og salærforslaget. I den forbindelse sendes de:

- Sluttinnberetning
- Arbeidsoppgave med salærforslag. Timeforbruket skal angis og merverdiavgiften skal spesifiseres
- Utkast til utlodning, (for boer hvor begjæring om offentlig skifte er postlagt etter 01.01.2008 skal utlodningen fastsettes ved kjennelse)
- Utkast til kjennelse om salærfastsettelse hvis boet er insolvent

Arvingene skal samtidig informeres om adgangen til å kreve at retten fastsetter salæret, jf. skifteloven § 91 f. For å sikre en enhetlig praksis, bes det om at følgende ordlyd benyttes i den forbindelse:

”Eventuelle bemerkninger til undertegneds salærforslag må fremsettes skriftlig overfor Oslo byfogdembete, postboks 8003 Dep, 0030 Oslo innen 14 dager regnet fra dagens dato. Dersom det ikke innkommer merknader innen fristens utløp, legges forslaget til grunn ved utlodningen. Kun dersom det innkommer innsigelser, fastsetter retten salæret.”

Arvingene må også opplyse om hvilken konto midlene skal overføres til, dersom dette ikke er gjort tidligere. Kontonummeret påføres uttellingslisten.

Utlodningen skal blant annet inneholde følgende opplysninger:

- Avdødes navn, fødselsnummer og dødsdato
- Avdødes sivilstand herunder opplysninger om eventuell ektefelle og ektefellenes formuesforhold (dersom ektefellen er død: opplysninger om skifte)
- Arvingenes slektsskapsforhold til avdøde herunder hvilken gren de tilhører
- Om det foreligger testament
- Tidspunkt for når det ble åpnet offentlig skifte
- Proklamafristen
- Betalte og ubetalte passiva herunder om det er opprettet gravlegat
- At forhåndsligning er foretatt
- Om det foreligger avkall på ventet arv eller avslag på falt arv, i så fall fra hvem og til hvem
- Arveavgiftsberegningen med begrunnelse, jf. punkt 17
- Dersom ankeadgangen er frafalt, må dette fremgå

Utlodningen skal videre inneholde en oppstilling over alle avdødes aktiva- og passivaposter ved dødsfallstidspunktet og senere inntekter og utgifter. Postene kan fremgå forløpende. Det er følgelig ikke nødvendig å dele aktiva inn i undergrupper som fordringer, inntekter under bobehandling osv. Ved salg under skiftet oppgis brutto salgssummer som verdier. Bobestyrer må særlig påse at begravelsen, gravsten, festeavgift på gravsted og eventuelt gravlegat er betalt. Ved insolvens vises det til dekningsloven § 9-2 og Lovavdelingens uttalelse av 5. oktober 2005, se vedlegg 1.

Samtidig med at utkastet sendes arvingene, sender bobestyrer til retten:

- Sluttinnberetning
- Utlodningsforslaget
- Kopi av eventuell observasjonsfortegnelse fra Skatteetaten
- Kopi av brevet til arvingene vedrørende salærfastsettelse
- Om ankeadgangen er frafalt: kopi av arvingens erklæring om dette
- Utkast til uttellingsliste (hjelpedokument for retten ved kontroll)
- Regnskapet med bilag
- Dagens saldo på bankinnskudd samt renteoppgave fra banken frem til antatt utbetalingsdato
- For boer åpnet før 1. januar 2009: Brev til Lyberg & Partnere om brutto aktiva med plass for påtegning fra retten for slutningsdato og bekreftelse av boets brutto aktiva samt bekreftelse på at forsikringspremie er betalt
- For boer åpnet etter 1. januar 2009: Kopi av skjema som er sendt til Advokatforeningen

Renten på boets bankkonto må beregnes tilstrekkelig langt frem i tid. Dersom dette ikke gjøres, vil boet sitte igjen med et renteoverskudd. Når utkastet sendes til arvingene, skal derfor bobestyrer i forkant ha beregnet rente- og utbetalingsdatoen frem i tid hvor det tas hensyn til arvingenes frist for bemerkninger samt settes av 10 dager for behandlingstid i retten, til sammen ca. 8 uker. Dersom adgangen til anke frafalles, reduseres tidsperioden tilsvarende.

Utkast til kjennelse om utlodning skal i tillegg til papirekspedisjonen sendes elektronisk til oslo.byfogdembete@domstol.no

17. Arveavgift

Dersom boet tidligere er overtatt til privat skifte, må Skatt Øst informeres om at det er åpnet offentlig skifte. Derved unngås at Skatt Øst sender purring på arvemeldingen til arvingene.

Arvingene skal i den innledende fase av bobehandlingen orienteres om adgangen til å frafalle arv med virkning for arveavgiftsberegningen. Det kan ikke knyttes forbehold eller vilkår til frafallet bortsett fra at arven kan være mottakerens særeie.

Ved offentlig skifte er retten arveavgiftsmyndighet. Avgiften beregnes etter de satser som gjelder for det år da utlodningen finner sted. Dette gjelder også ved forhåndsutlodning. I utkast til utlodning skal bobestyrer beregne arveavgiften på de verdier som retten er avgiftsmyndighet for. Det må fremgå om Skatteetaten har notert observasjonsfortegnelse over tidligere gaver/arveforskudd og at eventuelle noteringer er hensyntatt. Avgiftsfastsettelsen er et enkeltvedtak som må begrunnes. Klageadgangen og fristen for dette skal opplyses.

Hvis arvingen(e) er barn av avdøde og under 21 år ved dødsfallet, må fødselsdato på arvingen(e) oppgis i utlodningen, jf. arveavgiftsloven § 17.

En juridisk person med allmennyttig formål er fritatt for arveavgift. Kravet til allmennyttig formål i arveavgiftsloven § 4 femte ledd er ikke lenger knyttet til bruken av midlene, men til den konkrete mottaker. Ved kontrollen må hele mottakers virksomhet vurderes i forhold til kravet om allmennyttig formål. Hvis vilkårene for fritak er oppfylt, følger fritaket nå direkte av loven. Det er derfor ikke lenger nødvendig å søke om fritak, jf. Skattedirektoratets Fellesskriv arveavgift A2/2004 som er inntatt som vedlegg 2.

Arveavgift skal ikke beregnes når staten er arving, jf. brev fra Finansdepartementet til Skattedirektoratet datert 11. april 2005. Brevet er inntatt her som vedlegg 3.

18. Etterarbeid

Behandling av avsagt kjennelse om utlodning

Retten sender kopi av kjennelse om utlodning samt uttellingslisten til bobestyrer. Bobestyrer sender kopi til arvingene.

Hvis det er arving(er) som har verge/hjelpeverge, skal kopi også sendes overformynderiet i den kommunen arvingen bor. Blir myndlingens samlede formue etter mottatt arv mer enn kr 75.000,- eller har arvingen fra før midler under forvaltning av overformynderiet, skal arven utbetales til vedkommende overformynderi, jf. vergemålsloven § 63 og forskrift om plassering av umyndiges midler av 8. februar 2000.

Utbetaling

Utbetaling foretas ved ankefristens utløp dersom det ikke foreligger ankefravall.

Uttellingslisten

Etter at utbetalingen har funnet sted, sendes uttellingslisten med kvitteringer til retten. Listen blir oppbevart i rettens saksmappe.

19. Etterutlodning

Innkommer det midler til boet etter at en utlodning er foretatt og bobehandlingen er avsluttet, skal midlene etterutloddet. Dersom tidligere bobestyrer mottar midlene uten rettens medvirkning eller på annen måte kontaktes i sakens anledning, skal retten informeres om dette før arbeidet påbegynnes.

Ny forhåndsligning må vurderes. Bobestyrer skal utarbeide utkast til etterutlodning. Partene skal få tilsendt utkastet og gis en frist på 14 dager for å komme med bemerkninger til utlodningen, arveavgiftsberegningen og salærforslaget. Utkast til utlodning med fastsettelse av arveavgift sendes deretter til retten. Det blir med andre ord på samme måte som ved en vanlig utlodning og det vises til det som er beskrevet i punkt 16.

For utlodning av mindre beløp, vises det til skifteloven § 37, jf. punkt 20.

20. Særskilte forhold

Insolvent dødsbo

Er boet insolvent, må dette gjenspeiles i bobestyrerens arbeidsinnsats. Det må påses at behandlingen innstilles hvis det viser seg at det ikke er tilstrekkelige midler i boet til å dekke skifteomkostningene, jf. § 33 a.

Det bør vurderes å forespørre kreditorene om innbo og løsøre kan overtas av arvingene.

Utkast til utlodning og salærbeslutning sendes til kreditorene med en frist for bemerkninger på 14 dager. Selv om eventuell gjenlevende ektefelle og/eller livsarving(er) ikke har formell rolle under bobehandlingen, bør også disse motta kopi. Eventuelle utbetalinger bør utstå til utlodningen er rettskraftig. For øvrig gjelder punktet om utlodning så langt det passer.

Liten arvelodd som kan settes ut av betraktning

Arvelodd og dividender på mindre enn $\frac{1}{2}$ R kan settes ut av betraktning, jf. skifteloven § 37. Dette er særlig aktuelt om boet får uforutsette inntekter, for eksempel renteoverskudd, etter at utlodningen er avsagt. Beløpet fordeles i stedet til de øvrige arvingene. Dersom beløpet er så vidt lite at alle vil få mindre enn $\frac{1}{2}$ R og beløpet av denne årsak ikke utloddet, innbetales det til retten. Faktura utstedes på bobestyrers anmodning.

Eiendommer og andre forhold knyttet til utlandet

Dersom det er behov for å kartlegge/ta hånd om aktiva i utlandet eller at det av andre grunner er behov for informasjon fra utlandet, må det vurderes om det er mest hensiktsmessig å overlate denne delen av oppdraget til en fullmektig i det aktuelle landet. Retten legger til grunn at bobestyrer ikke foretar reiser til utlandet på boets bekostning. Dersom bobestyrer mener det er aktuelt, må det eventuelt innhentes samtykke fra arvingene og deretter retten.

Staten som arving

Staten som arving er representert ved Fornyings- og administrasjonsdepartementet, Arbeidsgiverpolitisk avdeling, Postboks 8004 Dep., 0030 Oslo. Staten skal orienteres på samme måte som andre arvinger.

Når staten er arving, må det fremgå av innberetningen hvilke undersøkelser som er foretatt med

hensyn til å finne eventuelle slektsarvinger. Det vises for øvrig til forskrift av 30. august 1991 om salg av arvemidler og statens avkall på arv.

Arveavgift skal ikke beregnes, jf. brev fra Finansdepartementet til Skattedirektoratet datert 11. april 2005. Brevet er inntatt her som vedlegg 3.

Vedlegg 1 Brev fra Lovavdelingen om dekning av gravferdskostnader

Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon
Postboks 2900 Solli
0230 Oslo

Deres ref.
Bjørn Weider Moen/200600920

Vår ref.
200605174 EP KKF/KVM/an

Dato
05.10.2006

Gravferdskostnaders stilling i dødsbo

1. Vi viser til brev 23. juni 2006 og 21. august 2006. Vi viser også til oversendt kopi av brev 2. september 1997 fra Sparebank 1 Vestfold til Kjøndals Begravelsesbyrå ANS der det er omtalt et "svar" fra Justisdepartementet. Vi har ikke fått brakt på det rene om dette svaret var muntlig eller skriftlig, og har ikke vært i stand til å finne i vårt arkiv et skriftlig svar som kunne passe til det som er omtalt i bankens brev.

I brevet hit reises spørsmål om gravferdskostnader skal dekkes før skifteomkostninger i et dødsbo der det ikke er tilstrekkelige midler til å dekke begge utgiftspostene. Vi ser det som hensiktsmessig å besvare spørsmålet noe bredere. Vi vil først behandle dekningsrekkefølgen for nødvendige gravferdskostnader der dødsboet er insolvent uten at det er åpnet offentlig skifte. Deretter vil forholdet mellom gravferdskostnader og skifteomkostninger der det er åpnet offentlig skifte, behandles.

2. Det fulgte av Kong Christian Den Femtis Norske Lov av 15. april 1687 (NL) 5-2-1 at midler som var nødvendige til avdødes begravelse, skulle holdes utenfor registreringen av boet. Dette førte til at begravelsesomkostningene ble dekket før all annen gjeld, også før skifteomkostningene, jf. også Peter Lødrup, Arverett (4. utg., Oslo 1999) s. 305. NL 5-2-1 ble opphevet ved lov 21. februar 1930 om skifte (skifteloven), uten at det i skifteloven ble inntatt noen uttrykkelig bestemmelse om hvordan begravelsesutgifter skulle behandles. Lødrup skriver samme sted at praksis etter NL 5-2-1 har blitt videreført også etter skifteloven. Harald Elstad ga i artikkelen Begravelsesutgiftenes stilling i insolvente dødsboer, Norsk Retstidende 1936 side 705 flg., uttrykk for at denne praksisen kunne anses som sedvanerett. Elstad påpeker på side 706 at det foreligger en konstant praksis som er utøvet i den tro at det var gjeldende rett. Han viser videre til at det er en hundreår gammel praksis som er fortsatt til tross for at den opprinnelige hjemmelen er falt bort. Det samme gir Augdahl: Skifteloven (3. utg., Oslo 1974) s. 184 uttrykk for. Det er Lovavdelingens inntrykk at det fortsatt er en utbredt praksis at begravelsesomkostningene dekkes først. En slik fortsatt praksis frem til i dag underbygger det standpunkt Elstad tok allerede i 1936.

I forarbeidene til den nå opphevede lov 31. mai 1963 nr. 2 om rekkefylgja for krav i konkurs o.a. (prioritetslova) ble foreslått at denne "sedvaneretten for så vidt angår fortrinnsretten for

begravelsesomkostninger” skulle bli ”stående urørt”, jf. Innstilling fra Konkurs- og akkordlovutvalget (1961) s. 16 sp. 1. Dette ble lovfestet i prioritetslova § 9 i.f., jf. Ot.prp. nr. 8 (1962-63) s.8.

Selv om skifteloven ikke uttrykkelig regulerer hvordan gravferdskostnadene skal behandles, synes flere bestemmelser å forutsette at begravelsesomkostninger er den utgiftsposten som skal dekkes først av boets midler. Dette gjelder blant annet bestemmelsen i skifteloven § 78 annet ledd, der det heter:

"Hvis boets aktiva antas å være mindre enn 3 ganger grunnbeløpet i folketrygden, er det solidariske ansvaret begrenset til boets midler etter at begravelsesomkostningene er dekket."

Det samme kommer til uttrykk i skifteloven § 80 første ledd:

"Hvis boets midler må antas å gi intet eller bare et minimalt beløp til fordeling etter at begravelsesutgiftene er dekket, overlater retten midlene til den som har ordnet med begravelsen, eller en annen som har stått avdøde nær. Vedkommende blir ansvarlig for boets og avdødes forpliktelser kun innenfor rammen av de mottatte midler."

En regel om at nødvendige begravelsesutgifter skal dekkes foran alle andre fordringer, støttes også av reelle hensyn. Det vil både fra en etisk og en praktisk synsvinkel være i samfunnets interesse at enhver person sikres en begravelse. Vår konklusjon blir derfor at det må anses som gjeldende rett at rimelige gravferdskostnader skal dekkes foran andre fordringer i boet, der det ikke er åpnet offentlig skifte.

3. I et insolvent dødsbo vil det i utgangspunktet bli åpnet offentlig skifte hvis ikke en myndig loddeier overtar ansvaret for avdødes gjeld etter skifteloven § 78. Det kan videre bli åpnet konkurs i et insolvent dødsbo, noe som f.eks. staten kan tenkes å begjære ut fra et ønske om å avdekke økonomisk kriminalitet.

3.1 Blir det åpnet offentlig skifte i et insolvent dødsbo, har lov 8. juni 1984 nr. 59 om fordringshavernes dekningsrett (dekningsloven) kap. 9 regler om rekkefølgen for dekning av fordringer. Etter dekningsloven § 9-1 gjelder reglene i kap. 9 både for offentlig skifte av insolvent dødsbo og om det åpnes konkurs i dødsboet.

Det følger av dekningsloven § 9-2 første ledd hvilke fordringer som dekkes som massekrav før all annen gjeld. § 9-2 første ledd nr. 1 lyder:

"i konkurs, rimelige omkostninger ved skyldnerens begravelse når dødsfallet har funnet sted før konkursåpningen; "

Ordlyden i § 9-2 første ledd nr. 1 trekker således – i motsetning til § 9-1 – i retning av at bestemmelsen kun gjelder i konkurs.

I NOU 1972: 20 Gjeldsforhandling og konkurs side 346 gir Konkurslovutvalget uttrykk for at begravelsesomkostninger bør likebehandles med andre massekrav:

"Som etter gjeldende rett bør begravelsesomkostningene alltid dekkes av boet i insolvent dødsbo."

Utvalget foreslo på denne bakgrunn følgende lovtekst:

”1. Rimelige omkostninger ved skyldnerens begravelse; i konkurs dog bare hvor dødsfallet har funnet sted før konkursåpningen.”

I Ot.prp. nr. 50 (1980-81) side 207 uttales følgende:

”Det er ikke kommet merknader til utformingen av reglene om massefordringer for så vidt gjelder utkastets nr 1 – 3 om begravelseskostnadene...”

Bestemmelsen er likevel omformulert i departementets lovforslag, og det er med denne utformingen bestemmelsen ble vedtatt. Mens utvalgets formulering om begravelsesomkostninger gjorde det klart at begravelsesomkostningene ved skifte av et insolvent dødsbo skulle være en massefordring, etterlater den vedtatte formuleringen tvil. Forarbeidene gir ingen begrunnelse for endringen.

Det har formodningen mot seg at departementet har ønsket å endre realiteten i lovutvalgets forslag uten å nevne dette i forarbeidene. Vi har også vanskelig for å se noen grunn til at man skulle ønske å begrense bestemmelsens virkeområde på denne måten. Lovavdelingen legger derfor til grunn at det med utformingen av bestemmelsen ikke har vært meningen å endre det som er bestemt om virkeområdet for kapittel 9 i § 9-1.

Vi antar etter dette at regelen i § 9-2 første ledd nr. 1 kommer tilsvarende til anvendelse der det er åpnet offentlig skifte i insolvente dødsbo.

3.2. Når det legges til grunn at gravferdskostnadene skal dekkes som massekrav i et insolvent dødsbo under offentlig skifte eller konkurs, oppstår spørsmålet om de skal dekkes likt med andre massekrav, eller ha prioritet foran disse. Den opprinnelige praksis gikk nok ut på at gravferdskostnadene skulle dekkes før andre massekrav, medregnet skifteomkostningene, jf. senest Augdahl l.c. Denne praksis synes opprettholdt etter prioritetslova av 1963, jf. Innstilling fra Konkurs- og akkordlovutvalget (1961) s. 15-16.

Dekningsloven § 9-2 første ledd regner opp massekrav i tre atskilte nummer, med gravferdskostnadene som nr. 1. Lovens ordlyd gir ikke direkte svar på om oppregningen samtidig er uttrykk for en prioritering. I senere bestemmelser i kapitlet er det uttrykkelig sagt at oppregningen der ikke er uttrykk for noen prioritering, men at de oppregnede kravstyper har lik rett – se §§ 9-3 og 9-4, begges siste ledd, jf. også § 9-6. Dette kan gjøre det nærliggende å slutte motsetningsvis når det gjelder § 9-2. I § 9-7 innledningsvis er det imidlertid sagt uttrykkelig at oppregningen i den paragrafen innebærer en prioritering.

I forarbeidene til dekningsloven heter det (NOU 1972: 20 Gjeldsforhandling og konkurs s. 346):

”Man har, vesentlig av praktiske grunner, ikke opprettholdt den tidligere ordning hvoretter slike omkostninger skal dekkes foran alle andre massefordringer. Videre har man gitt uttrykk for at det bare er ”rimelige” omkostninger som bør komme inn under regelen.”

Spørsmålet er ikke kommentert i proposisjonen. Det kan sies at motivuttalelsen fikk et visst uttrykk i en avsluttende bestemmelse om at bare de krav som nå er oppregnet i første ledd skulle regnes som massekrav i en massekonkurs – trolig underforstått da med lik prioritet. Denne

bestemmelsen ble opphevet som overflødig etter omredigeringen av bestemmelsen ved lov 3. september 1999 nr. 72.

I juridisk teori gir Sandvik: Lærebok i materiell konkursrett (Bergen 1985) s. 102 uttrykk for at gravferdskostnadene dekkes før skifteomkostningene ved offentlig skifte av insolvent dødsbo, men det går ikke klart frem hvilket rettslig grunnlag denne oppfatningen er basert på. Mads H. Andenæs: Konkurs (2. utg., Oslo 1999) s. 305 legger til grunn at dekningsloven § 9-2 første ledd nr. 1 gjelder også i insolvente dødsboer, men sier ikke noe direkte om gravferdskostnadene har prioritet foran eller er likestilt med andre massekrav.

Lovavdelingen har for sin del vanskelig for å se de praktiske grunnene som taler for å likestille gravferdskostnader og andre massekrav, særlig ved offentlig skifte av insolvent dødsbo. Det er imidlertid trolig en utbredt oppfatning at forskjellige massekrav skal ha lik rett. Slik bestemmelsene i dekningsloven kap. 9 er avfattet, er det ikke noe sikkert grunnlag for å slutte at oppregningen i § 9-2 første ledd innebærer en prioritering, og det kan ikke utelukkes at en prioritering i samsvar med nummerrekkefølgen kan gi vilkårlige resultater i forhold til andre krav enn gravferdskostnader. Når det først legges til grunn at § 9-2 med første ledd nr. 1 gjelder også i insolvente dødsboer, er det etter Lovavdelingens syn vanskelig å innfortolke en særskilt prioritet for gravferdskostnadene sammenlignet med det som vil gjelde i konkurs.

Lovavdelingen er derfor blitt stående ved det rettslige utgangspunkt at gravferdskostnader og boomkostninger har lik prioritet ved offentlig skifte av insolvent dødsbo og konkurs. Praktisk sett vil imidlertid andre regler føre til modifikasjoner i dette utgangspunktet. Synes det på det rene at boet vil gi dekning for massekravene, følger det av skifteloven § 103 at gravferdskostnadene kan dekkes så snart de er forfalt. Det samme må gjelde ved konkurs, jf. konkursloven 8. juni 1984 nr. 58 § 127 første ledd annet punktum analogisk. Hvis et insolvent dødsbo ikke kan antas å gi dekning for boomkostningene, og retten i medhold av skifteloven § 80 overlater boets midler til den som har ordnet med begravelsen eller en annen nærstående til avdøde, ligger det som nevnt under 2 i denne bestemmelsen at de begrensede midler i boet først skal brukes til å dekke gravferdskostnadene.

Med hilsen

Inge Lorange Backer
ekspedisjonssjef

Kaja Veel Midtbø
førstekonsulent

Vedlegg 2 Skriv fra Skattedirektoratet om arveavgift ved allmennyttige formål

Fellesskriv arveavgift A2/2004

Vår dato

20.04.2004

Vår ref.

A2/04

Endringer i arveavgiftsloven § 4 femte ledd vedrørende fritak for arveavgift for allmennyttige formål.

1. Innledning

Det ble den 12. desember 2003 vedtatt endringer i arveavgiftsloven av 19. juni 1964 nr. 14, med virkning for rådgighetsverv fra og med 1. januar 2004. Regelen lyder nå som følger:

"Arv og gave som nevnt i § 2 første ledd bokstav b og § 2 annet ledd til juridisk person med allmennyttig formål er unntatt fra avgiftsplikt. Utdeling av midler fra institusjon eller organisasjon som har mottatt avgiftsfri arv eller gave etter reglene i dette ledd til noen som er fortrinnsberettiget på grunn av slektskap, regnes som arv eller gave direkte fra giveren eller arvelateren. Avgiftsfrihet etter dette ledd gis ikke hvis giver eller arvelater har gitt bestemmelse om bruk av arve- eller gavemidlene som ikke faller inn under et allmennyttig formål. Departementet kan i forskrift gi regler til utfylling og gjennomføring av reglene i dette ledd, herunder gi regler om krav til vedtekter, regnskap og revisjon."

Det følgende bygger på Innst. O. nr. 20 (2003-2004) og Ot. prp. nr. 1 (2003-2004), der Stortingets finanskomite sluttet seg til Regjeringens forslag til lovendring. Lovendringen tilsvarende hovedsakelig det som tidligere er forslått i NOU 2000: 8 side 243 flg, bortsett fra at begrepet "veldig og allmennyttige formål" – hentet fra skatteloven § 2-32 og merverdiavgiftsloven § 28 – ikke er tatt med.

2. Historikk

Arv og gave til allmennyttig formål som tilfalt offentlig godkjent stiftelse eller legat som har sete i riket, var tidligere fritatt for arveavgift i kraft av loven, jf. den tidligere arveavgiftslov (aal.) § 4 femte ledd første punktum. Etter annet punktum kunne departementet (fra 1. juli 1997 delegert til Skattedirektoratet, og for enkelte mottakere delegert videre til skattefogdkontorene og tingrettene i SKD-melding 3/2000 av 6. juli 2000) frita også andre mottakere. Etter begge punktum var avgiftsfriheten knyttet til at midlene tilfalt et allmennyttig formål. Hvorvidt mottaker i seg selv hadde et allmennyttig formål var av mindre betydning.

Formålet med avgiftsfriheten var (og er) å tilgodese allmennyttige formål, slik at disse fritas for plikt til å betale arveavgift. I forhold til den tidligere bestemmelsen der kravet til allmennytthet var knyttet til bruken av midlene, har det imidlertid i praksis vist seg å være vanskelig å gjennomføre en effektiv kontroll med hva den enkelte mottaker brukte midlene til.

3. Endringen av 12. desember 2003

Kontrollproblemene som oppsto i forhold til den tidligere fritakshjemmelen har ført til at kravet til allmennyttig formål i ny aal. § 4 femte ledd ikke lenger er knyttet til selve bruken av midlene, men til den konkrete mottaker. Kontrollen vil etter endringen skje ved at hele mottakers

virksomhet vurderes i forhold til kravet om allmennyttig formål. Hvis vilkårene for fritak er oppfylt, er fritaket nå lovumiddlebart.

Endringen innebærer at det bare vil være i de tilfellene hvor mottaker også driver ikke allmennyttig arbeid at det vil være en nevneverdig mulighet for at midlene ikke brukes til et formål loven er ment å tilgodese. Hvis innslaget av ikke allmennyttig virksomhet blir for stort, vil det kunne medføre at mottakeren i sin helhet ikke omfattes av avgiftsfritaket.

Hva gjelder innholdet i begrepet "allmennyttig", har Regjeringen i Innst. O. nr. 20 (2003-2004) gitt uttrykk for at lovendringen av 12. desember 2003 innebærer at avgiftsfritaket for arv og gaver til allmennyttige formål beholdes, slik at også avgrensingen til allmennyttige formål består. Uttrykket "allmennyttig" er innarbeidet gjennom praksis, og foreliggende praksis vil således fortsatt ha relevans i fremtiden.

4. Hvilke arvinger er omfattet av ny aal. § 4 femte ledd?

Kravet til allmennyttig formål i ny aal. § 4 femte ledd er ikke lenger knyttet til selve bruken av midlene, men til den konkrete mottaker. Dette medfører at mottaker må være en **juridisk person som har allmennyttig formål**.

Med "juridisk person" menes et rettssubjekt som ikke er en fysisk person (menneske), men som likevel rettslig sett opptrer som en enhet utad, og således erverver rettigheter og plikter. Eksempler på juridiske personer kan være selskap, stiftelser og organisasjoner. Det er videre lagt til grunn at også stat og kommuner omfattes av begrepet juridisk person, dog slik at også enheter som er underlagt stat og kommune kan betraktes som en selvstendig juridisk person. Dette vil for eksempel omfatte sykehjem, skoler, museer eiet av stat, fylke eller kommune, og universitetene, herunder fakultetene og Universitetsbibliotekene.

Tidligere kunne også mottakere som ikke hadde allmennyttig formål, avgiftsfritt motta arv og gave hvis det fremgikk av testamentet eller bestemmelser fra giver at midlene skulle brukes til allmennyttige formål. Lovendringen fjerner denne muligheten, og det følger av innst. O. nr. 20 (2003-2004) at dette er ment å innebære **en innsnevring i forhold til den tidligere ordning** på dette punktet. Arv eller gave som tilfaller en ikke allmennyttig mottaker blir etter dette avgiftspliktig, selv om det fremgår at midlene skal benyttes til allmennyttige formål.

Lovendringen innebærer at alle typer juridiske personer med allmennyttig formål skal omfattes av det lovbundne fritaket i første punktum, slik at det ikke lenger er nødvendig med en egen regel for stiftelser og legater. Også allmennyttig institusjoner i utlandet er omfattet av avgiftsfritaket.

5. Nærmere om begrepet "allmennyttig formål"

5.1 Generelt

"Allmennyttig formål" er en juridisk standard som vil være i stadig utvikling. Dette innebærer at det over tid vil kunne skje en endring i forhold til hvilke mottakere som anses å falle inn under begrepet.

"Allmennyttig" er antatt å omfatte alle former for ideelle formål, herunder religiøse, kulturelle, humanitære, utdannelsesmessige og veldedige formål. Ved vurderingen av om en mottaker kan anses å ha et allmennyttig formål, må det avgrenses mot de mottakere som har næringsinteresse som hovedformål. Begrepet "allmennyttig" er knyttet til mottaker av midlene. Det følger av

forarbeidene at dette innebærer at den faktiske bruken av midlene ikke lenger er relevant for avgiftsfriheten. Arv og gave vil i dermed være avgiftsfri, selv om midlene brukes av en allmennyttig mottaker til et ikke allmennyttig formål. Det er etter dette ikke av betydning for avgiftsfritaket om mottakeren benytter midlene til andre formål enn de som eventuelt er nevnt i testamentet/gavebrevet. Dette er et privatrettslig spørsmål, som faller utenfor avgiftsmyndighetens kontrolloppgave. (Se også punkt 3 første avsnitt).

5.2 Nærmere om avgrensningen mot næringsformål

Mottakere som har privatøkonomiske formål eller næringsinteresser ligger utenfor begrepet allmennyttig. Det samme gjelder foreninger som ivaretar medlemmenes økonomiske interesser, herunder yrkesforeninger og næringsorganisasjoner.

Fra Skattedirektoratets praksis nevnes en sak fra 2000 der arvingen var en stiftelse, hvis formål var å bevare en fast eiendom til drift av fysikalsk institutt. I den utstrekning stiftelsens avkastning ga grunnlag for det, kunne det også gis økonomisk støtte til driften av det fysikalske instituttet som allerede eksisterte på eiendommen.

Fra Skattedirektoratets klageavgjørelse hitsettes:

"Slik stiftelsens formål er beskrevet i vedtektene § 3, anser Skattedirektoratet stiftelsen som privat næringsvirksomhet, den er også registret som dette hos Fylkesmannen. Næringsinteresser kan etter Skattedirektoratets (og tidligere Finansdepartementet) praksis ikke regnes som allmennyttige. Utleie av lokaler begrenset til fysioterapivirksomhet etter en spesifikk skole, kan ikke være å regne som et allmennyttig formål for stiftelsen, da det er en for snever krets som vil nyte godt av dette. At det eventuelt også kan gis støtte til drift av det fysikalske instituttet, eventuelt et annet tilsvarende institutt, endrer ikke dette.

Selv om det kan sies at stiftelsens leietaker vil bidra til at "den allmenne befolkning i Stavanger" opprettholderet fysikalsk tilbud, kan ikke dette være tilstrekkelig til å se stiftelsens formål som allmennyttig etter aal § 4 femte ledd. I dette tilfelle er næringsinteressen for fremtredende."

Innst. O. nr. 20 (2003-2004) legger til grunn at selskaper normalt ikke vil kunne anses som allmennyttige på grunn av sin organisasjonsform, fordi deltakerne vil kunne oppløse selskapet og skaffe seg eiendomsretten til selskapsmidlene. Unntak kan tenkes hvis en åpenbart allmennyttig mottaker av praktiske grunner har valgt å organisere hele eller deler av sin virksomhet som et selskap.

Skattedirektoratet legger til grunn at kommuner utfra sin virksomhet og sine oppgaver må anses å ha et allmennyttig formål, slik at arv/gaver som tilfaller en kommune kan fritas med hjemmel i ny aal. § 4 femte ledd, uten at det i testament/gavebrev nødvendigvis er nærmere presisert hva midlene skal brukes til.

5.3 Begrensninger i den krets som kan nyttiggjøre seg utbetalinger fra mottaker

Organisasjoner som hemmeligholder sitt arbeid, sine regnskaper, og/eller har begrensninger i medlemskap – i form av utelukkelse av et bestemt kjønn eller at medlemskap bare kan oppnås ved anbefaling av et medlem – anses ikke som allmennyttige. Finansdepartementet, og senere Skattedirektoratet, har i praksis nektet fritak for blant annet Frimurerordenen på dette grunnlaget.

Uttrykket "allmenn" innebærer videre at midlene ikke kan tilfalle en begrenset krets, eventuelt en lukket eller snever gruppe.

Fra Finansdepartementets praksis nevnes et tilfelle der arvingen var en stiftelse som skulle understøtte vanskeligstilte personer som innenfor en nærmere angitt tidsperiode hadde arbeidet i to navngitte selskap. Fra Finansdepartementets klageavgjørelse hitsettes:

"I følge arveavgiftsloven § 4 femte ledd annet punktum kan det tilstås arveavgiftsfrihet: "for så vidt midlene blir brukt til allmennyttig formål". Stiftelsens vedtekter krever at mottaker skal være "vanskeligstilt". Lovens begrep "allmennyttig" antas å omfatte veldedig virksomhet. Imidlertid har en antatt og fulgt opp i praksis at adgangen til å søke ytelsene også må være "allmenn" i den forstand at midlene ikke bare kan tilfalle en begrenset krets, eventuelt en lukket eller snever gruppe. Da midlene her er bestemt å skulle gå til ansatte i en bedrift, må dette betegnes som en lukket eller snever gruppe, selv om det kan dreie seg om relativt mange ansatte som er aktuelle søkere. I dette tilfellet er tildelingskriteriene ytterligere innsnevret til å gjelde ansettelse innen et visst tidsrom. En finner dessuten at det fratar stiftelsen karakter av å være allmennyttig i arveavgiftslovens forstand at det er et arbeidsforhold, eventuelt av tidligere art, som åpner adgang til å søke. Et arbeidsforhold må anses som et forhold av gjensidig økonomisk art som vanligvis ikke blir regnet som allmennyttig. En kan ikke se at dette kan oppveies av at det også stilles krav til at mottakerne skal være vanskeligstilte.

Etter et samlet skjønn finner en således ikke å kunne fritta stiftelsen for å svare arveavgift med hjemmel i arveavgiftsloven § 4 femte ledd annet punktum."

Det avgjørende for vurderingen vil være hvilken krets som i teorien kan nyttiggjøre seg utbetalinger fra mottakeren, ikke nødvendigvis hvor mange som til en hver tid gjør det i praksis. Til illustrasjon kan nevnes eldresentre, som vil fritas for arveavgift i samsvar med ny aal. § 4, femte ledd. Det vil for disse tilfelle være et begrenset antall beboere som til enhver til nyter godt av midlene, men avgiftsfritak skal likevel innvilges, fordi mottaker i prinsippet ikke utelukker noen.

5.4 Betydningen av tidligere praksis

Forarbeidene til lovendringen fastslår at avgrensningen til "allmennyttig formål" beholdes. Dette innebærer at allerede eksisterende praksis fortsatt vil ha relevans, selv om avgrensningen nå skal brukes på mottaker av midlene, ikke på det formål midlene skal brukes til.

En oversikt over arvinger som Skattedirektoratet har fritatt i tidsrommet april 2000 til januar 2004, gir en oversikt over formål som tidligere er ansett å være allmennyttige.

De arvinger som skattefogdkontorene tidligere har hatt fullmakt til å fritta for arveavgift i kraft av SKD-melding in 3/2000 6. juli 2000, vil også være omfattet av den nye fritaksregelen.

Skattedirektoratet legger til grunn at det normalt ikke vil være nødvendig å foreta en nærmere vurdering av de mottakerne som er nevnt i listene. Det er imidlertid viktig å være oppmerksom på at vurderingstemaet "allmennyttig" er flyttet fra hvordan de konkrete midlene skal brukes, til den enkelte mottaker.

6. Skattefogdkontorene som førsteinstans

En lovumiddelbarhet innebærer at kompetansen til å vurdere den enkelte mottaker er flyttet fra Skattedirektoratet til skattefogdkontorene og tingrettene som førsteinstans. En overføring av kompetansen til skattefogdkontorene og tingrettene vil kunne innebære ulik praktisering av fritaket. Imidlertid vil de avgiftspliktige på vanlig måte kunne klage skattefogdkontorets eller tingrettens avgjørelse inn for Skattedirektoratet, som også kan omgjøre vedtaket av eget tiltak, jf.

aal. § 35 annet ledd.

Et lovumiddelbart unntak fra avgiftsplikten innebærer at avgiftsmyndighetene skal frita mottakeren for arveavgift, **uavhengig av om det er levert søknad om dette eller ikke.**

7. Noen unntak

7.1 Utdelinger til fortrinnsberettigede

Utdeling av midler fra noen som har mottatt avgiftsfri arv eller gave etter reglene i aal. § 4 femte ledd, til noen som er fortrinnsberettiget på grunn av slektskap, regnes fortsatt som arv direkte fra arvelateren, jf. aal. § 4 femte ledd annet punktum.

7.2 Giver eller arvelater har bestemt at midlene skal brukes på ikke allmennyttig formål

Et unntak fra hovedregelen om at den faktiske bruken av midlene ikke er relevant for avgiftsfritaket, fremkommer av aal. § 4 femte ledd tredje punktum. Hvis **giver eller arvelater har gitt bestemmelse** om bruk av arve- eller gavemidlene som ikke faller inn under et allmennyttig formål, omfattes ikke utdelingen av avgiftsfriheten. All arv som omfattes av en slik bestemmelse vil være avgiftspliktig. Hvorvidt gaver som omfattes av en slik bestemmelse blir avgiftspliktig, beror på om gaven er avgiftspliktig etter reglene i aal. § 2.

I Innst. O. nr. 20 (2003-2004) er det lagt til grunn at det ikke stilles formkrav til en slik bestemmelse. Også en muntlig eller underforstått bestemmelse om at midlene skal brukes på ikke allmennyttige formål kan omfattes. Det vil være et viktig moment ved vurderingen av om det foreligger en slik bestemmelse, om giver eller arvelater har ment å omgå avgiftsplikten.

8. Arv og gaver er likestilt

Tidligere var bare gaver som var avgiftspliktige etter aal. § 2 annet ledd omfattet av det lovumiddelbare fritaket i gammel aal. § 4 femte ledd første punktum. Gaver som var avgiftspliktige etter aal. § 2 første ledd bokstav b, måtte fritas med hjemmel i aal. § 46. Lovendringen innebærer at også gaver som er avgiftspliktige etter aal. § 2 første ledd bokstav b fritas med hjemmel i ny aal. § 4 femte ledd.

9. Krav på forsinkelsesrente

Ved et lovumiddelbart avgiftsfritak, vil det i det fleste tilfeller ikke oppstå spørsmål om illeggelse av tilleggsavgift eller forsinkelsesrente. Det kan imidlertid oppstå tilfeller der skattefogdkontoret er avhengig av opplysninger fra arvingen selv for å avgjøre spørsmålet om avgiftsfrihet (for eksempel ved privat opprettede legat, der formålet ikke er presisert i arvemeldingen). Hvis mottaker etter forespørsel fra skattefogdkontoret ikke redegjør for sitt formål, skal arven avgiftsberegnes på vanlig måte. Ved manglende betaling, vil det da kunne oppstå et krav om forsinkelsesrente, jf. aal. § 22.

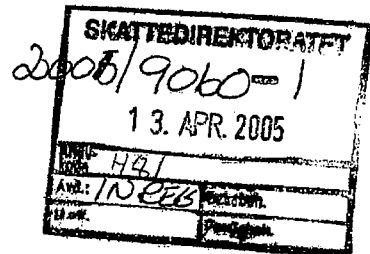
Hvis i det ettertid fremlegges dokumentasjon som tilsier at mottaker er allmennyttig, legger Skattedirektoratet til grunn at kravet aldri har vært reellt, slik at både avgiftskravet og eventuelle forsinkelsesrenter skal frafalles.

10. Ikraftttredelse

Lovendringene gjelder for rådighetsserverv, jf. aal. § 9 og § 10, fra og med 1. januar 2004. Arv og gaver som har gått over på mottaker før dette tidspunktet, behandles etter de tidligere regler.

Vedlegg 3 Brev fra Finansdepartementet om arveavgift når staten er arving

Skattedirektoratet
Postboks 6300 Etterstad
0603 OSLO

Deres ref

Vår ref
04/3341 SL hj/rla

Dato
11.04.2005

Arv til staten – spørsmål om arveavgiftsplikt

Vi viser til Skattedirektoratets brev av 5. januar 2004 til Deloitte & Touche Advokater DA og til vedlagte kopi av Justisdepartementets brev av 25. oktober 2004. Videre viser vi til senere kontakt med direktoratet.

Det synes å være på det rene at arveavgiftsloven av 1964 temmelig konsekvent har vært oppfattet og praktisert slik at den ikke pålegger staten arveavgift til seg selv når staten er arving. I brev av 5. januar 2004 har Skattedirektoratet imidlertid ut fra lovens ordlyd antatt at arv til staten er avgiftspliktig på linje med arv til andre arvinger.

Arveavgiftsloven inneholder ikke noe positivt unntak for staten som arving.

Avgiftspliktens praktiske, regnskapsmessige konsekvens for staten vil i tilfelle være at arven må deles og behandles av skattefogden som en avgiftsdel og en resterende del.

Praksis før direktoratets uttalelse har vært at hele arven behandles av skattefogden som arv til staten.

For visse skatte- og avgiftsarter er det positivt lovregulert hvordan forholdet til staten som eventuelt pliktsubjekt (skattedebitor) skal løses. Se skatteloven § 2-30 første ledd bokstav b om generelt skattefritak for staten, og merverdiavgiftsloven § 11 om statens avgiftsplikt på linje med næringsdrivende. For den store gruppe forbrukeravgifter vil det også være slik at leverandørens avgiftsplikt er den samme fordi om kunden, altså den som belastes avgiften gjennom overveltning, er staten. Når det gjelder arbeidsgiveravgiften til folketrygden, blir staten som arbeidsgiver uten videre avgiftspliktig som andre arbeidsgivere, bl.a. fordi folketrygden holdes regnskapsmessig atskilt fra statskassen og det derfor teknisk sett ikke dreier seg om avgift til staten selv.

I andre tilfeller vil man i mangel av en nærmere regulering stå overfor en kollisjon mellom avgiftsregimets generelle ordlyd og det generelle utgangspunkt i et statlig

Postadresse
Postboks 8008 Dep
0030 Oslo

Kontoradresse
Akersg. 40

Telefon
22 24 90 90
Org. nr.
972 417 807

Skattelovavdelingen
Telefon 22 24 42 73
Telefaks 22 24 95 11

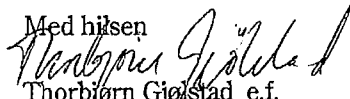
skattesystem om at staten er skattekreditor, men ikke skattedebitor. Forening av kreditorposisjonen- og debitorposisjonen for samme krav (konfusjon) er normalt en bortfallsgrunn for begge posisjoner. Dette konfusjonssynspunktet kan ikke uten videre legges til grunn ved bedømmelse av statens egen avgiftsplikt, hvis andre hensyn trekker i motsatt retning. Men fraværet av en fritaksbestemmelse for staten kan heller ikke uten videre lede til at man blir bundet av den generelle ordlyd i retning av avgiftsplikt. I stedet må det skje en konkret vurdering for den enkelte, aktuelle avgiftsart, der det normalt bør bli avgjørende om avgiftsplikt for staten ivaretar positive formål utover det å bringe penger i statskassen.

Eksempelvis omfatter den statlige dokumentavgiften også tinglysing av statens egne anskaffelser av fast eiendom. Begrunnelsen kan være at staten som eiendomskjøper konkurrerer med andre kjøpere og bør ha de samme rammebetingelser i eiendomsmarkedet som disse. Videre vil hensynet til bruttobudsjettering i staten tale mot avgiftsfritak der hvor slike budsjetteringshensyn er relevante.

Når det gjelder arveavgift, har Finansdepartementet vanskelig for å se at det foreligger reelle argumenter for avgiftsplikt når staten er arving etter loven. Ingen av arveavgiftens sedvanlige formål om skatteevne, omfordeling og likebehandling svekkes fordi om staten selv fritas. Hensynet til bruttobudsjettering gjør seg ikke gjeldende. Arv etter loven tilfaller staten uten at noen bestemt del av statsforvaltningen har fortrinnsrett til midlene. Den langvarige praksis om unnlattelse av avgiftsberegning trekker også klart i retning av (fortsatt) avgiftsfritak.

Finansdepartementet er derfor kommet til at arveavgiftsloven må forstås slik at staten som arving etter loven er unntatt fra avgiftsplikten. Skattedirektoratet bes om å trekke sin nevnte uttalelse av 5. januar 2004 tilbake.

I sjeldne tilfeller kan staten også bli testamentarving. Det kan da forekomme at testator kanalisere arven til en bestemt gren av statsforvaltningen. Selv om argumentene da ikke peker like entydig i retning av avgiftsfritak, finner departementet at fritak bør praktiseres også i disse tilfellene. Avgiftsfritaket vil imidlertid ikke gjelde testamentsarv til egne juridiske personer i statens eie.

Med hilsen

 Thorbjørn Gjøstad e.f.
 ekspedisjonssjef

 Bjørn Berre
 avdelingsdirektør